Cum Deo!

EXERCITATIO THEOLOGICA:

De

NOVISSIMORUM OMNIUM NOVISSIMIS:

I. ΠΑΡΑΔΟΣΕΙ vel TRADITIONE (sub finem Mundi) Regni (Gratiæ) CHRISTI, Mediatoris, in manus DEI Patris sui:

II. ΥΠΟΤΑΓΗ, SUBJECTIONE Ejusd. DEO Patri suo:

&

III. DEO ΑΥΤΑΥΤΩ nunc & tunc, vel Omnia in Omnibus:

ad Locum

1. Corinth. cap. XV. comm. 24. seqq.

Autore

ANDREA SENNERTO, P.P.

in Academia Wittenberg.

WITTENBERGÆ,

In Officina FINCELIANA exscribebat MICHAEL METER,

Anno cIↃ.IↃc LXVII.

Apocalypſ. I. verſ. 8.

ΕΓώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, λέγει ὁ Κύριος, ὁ Θεὸς, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ Παντοκράτωρ.

LECTORI BENEVOLO
S. & O.

LECTOR BENEVOLE: Qvanti constet habendave sit præsens hæc materies, præ reliqvis ex Patrum, qvos vocamus, venerando choro, Origene maximè, Athanasio, Gr. Nazianzeno, Epiphanio, Ambrosio, Gr. Nysseno, Chrysostomo, Augustino, Cyrillo, Theodoreto, Oecumenio, aliis, præsertim v. D. Hilario & Theophylacto, suis in qvibuslibet locis, Tibi, si placet, cognoscere licebit. Ego impræsentiarum pluribus illam commendare supersedeo. Unico hoc solo hac vice monito in antecessum: Inscripsi illã NOVISSIMORUM OMNIUM NOVISSIMA. Atq; ita adhuc animo sedet habeoq;. Considera qvippe & recollige unà mecum, si voles, Lector benevole, illorum præcipuè membrum secundum & tertium, Ὑποταγὴν nempe & DEUM o-

omnia in Omnibus. *Quod si obstare videbuntur Tibi* Consummationis seculi *articulus vel etiam* de Inferno *&* Vita æterna, *distingves inter illius* (*Consumm. seculi*) *initium, medium & finem vel complementum, hujus verò & istius Actum* (*executionem*) *& Statum, & sic porrò.* Cognoscimus hìc ex parte, non ex toto: cernimus nunc per speculum & per ænigma, *1. Corinth. XIII. 9. seq. Quòd si verò aliud fortè adhuc Tibi arridet, Lect. Bone, per me materiam hanc vel ejusd. tractationem inscribere poteris: NOVISSIMORUM OMNIUM SINGULARIA. Perinde erit. Tantum. B. Val. in Domino.*

A καὶ Ω.

A καὶ Ω.

Exercitatio Theologica:

De

NOVISSIMORUM OMNIUM NOVISSIMIS, &c. &c.

SUMMARIUM.

ARgumentum Tractationis. Ejusd. series & ordo. Sedes propria in Scripturis sive thematis s. dogmatis hujus. Verba ipsissima. Versiones qvædam. Evolutio Vocum qvarundam: *finis, traditionis, regni, subjectionis*, similium. Status Exinanitionis CHRISTI. Ejusd. fundamentum & sedes genuina in Scriptura S. Qvidditas & qvalitas. Status Exaltationis. Ejus sedes, & qvæ ad hunc pertineant: qvorsum spectat etiam dogma nostrum. Officium JESU Christi triplex; propheticum, sacerdotale & regium; regium in specie, & qvotuplex idem: specialiùs talia paulò evolvuntur: item, qvantum ejus varietates & distingvendi modos. Novissimorum doctrina: numerus: connexa. Dogma nostrum tergeminum ex eorundem numero, & distinctum à reliqvis: qvod probatur. Porrò, I. *Traditio Regni Christi in manus DEI Patris sui* evolvitur nunc speciatim. Sententiæ Veterum & recentiorum D D. de eadem materià variæ: Hilarii, Augustini, Theophilacti, B. Lutheri, Chemnitii, aliorum. Qvis porrò traditurus ille sit? Qvid traditurus sit Christus, qva homo? Gratiæ nempe regnum: & qvalis traditio illa? Cui traditurus sit? Photinianorum heic mataeologia refellitur paucis. II. *Subjectio Christi DEO Patri suo*. Sententiæ iterùm Veterum & recentiorum scriptorum super hac re: Origenis, Athanasii, Hilarii, Gr. Nazianzeni, Epiphanii, Ambrosii, Gr. Nysseni, Chrysostomi, Augustini, Cyrilli, Theodoreti, Theophylacti, Oecumenii, D. Æg. Hunnii, Osiandri

ſiandri, Balduini, &c. Qvis porrò ſubjiciendus? triplex de eo maximè ſententia. Qvæ & qvalis illa ſubjectio futura, juxta allatam tripl. ſententiam? Cui ſubjiciendus? Photinianorum & hîc matæologia notatur paucis. III. *DEUS*, ὁ *εὐλογητὸς*, conſideratur piè & ex imbecilli noſtro, ut *Omnia in omnibus*. Sententiæ iterùm Veterum recentiorumq; variæ. Porrò, & qvidem Qvid vel qviſnam intelligatur hac voce *DEUS?* 2. qvidnam per phraſin: *Omnia in omnibus*? Demùm, Definitio ſ. Deſcriptio affertur qvaliscunq; (ſummatim) ſimul & ſemel hujus noſtri, qvo de hactenùs, noviſſimorum novisſimi Fidei articuli.

TRACTATIO.

§. I.

ET plurima variaq; ſunt continenturq;, eademq; ſacro-ſancta omninò, in Scriptura S. S. vel Verbo DEI revelato ſcriptoqve Religionis aut Fidei Chriſtianæ Dogmata ſeu Capita vel Objecta: de DEO v. gr. de CHRISTO, Homine, &c. porrò, illius, Chriſti, duabus Naturis, Unione perſonali, conſeqventibus, de Statibus & Officiis ejusdem diverſis, regio vel regno ejus in ſpecie, ſimilibus, de Novisſimis, qvæ ita vulgò vocant, aliis aliisq;, &c. Qvæ inter, licet ordine naturæ & doctrinæ, haud dignitate tamen videtur poſtremum occupare locum id Dogmatis, qvod agit de *παραδόσει*, *Traditione* (ſub finem Mundi) *Regni CHRISTI in manus DEI Patris ſui*, nec non τ' *ὑποταγῇ*, *Subjectione Ejusd. DEO Patri ſuo*, & *conſeqq.* Qvod, ut videtur, Novisſimorum omnium novisſimum, (cum tempore, vel potiùs ſub finem ſeculi hujus) & ſpecialisſimum Fidei Capitellum dum animo ſedet, DEO volente & adjuvante, in timore Ejus & Chriſti, mediatoris unici noſtri, advertere altiùs aliqvàm & examinare, ingemiſcimùs meritò atq; ante omnia cum D. Auguſtino: *Adeſto nobis DEUS, qvem qværimus, qvem*

qvem diligimus, qvem corde & ore & qvâ valemus virtute laudamus & adoramus, Amen.

II. Ut ne verò extra oleas, qvod proverbio dicitur, vagemur, qvin potiùs intra metas & cancellos certos decurramus, acturi sumus: 1. De Fidei Capituli hujus in Scriptura S. Sede propriâ. 2. de Verborum ejus Loci Σημειώσει & proprietate. 3. antecedenter & obiter q. de Christi, mediatoris, statibus duobus, exinanitionis & exaltationis. 4. Officiis tribus, prophetico, sacerdotali & regio, & qvorsum hoc nostrum spectet dogma. 5. de regio officio, vel potiùs regno Christi in specie, & ejus varietate vel distinctione. 6. de Novissimis sex, vulgò ita dictis, & heic circa eadem notatu dignis. 7. in specie jam & constitutivè, sic dicendo, de παραδόσει vel *Traditione* (sub finem Mundi) *Regni CHRISTI in manus DEI Patris sui* 8. Ὑποταγῇ vel *Subjectione Ejusd. DEO Patri suo.* 9. *de DEO* πάντα ἐν πᾶσι *nunc & tunc*, vel *Omnia in Omnibus.* 10. deniq; Definitionem s. Descriptionem qvalemcunq; dabimus (summariè) simul & semel hujus nostri novissimorum novissimi Fidei articuli.

III. Jam, Primum qvod concernit, *Sedem* hujus seu dogmatis seu Fidei articuli præsentis nostri in Scripturâ S. (de fide enim, vel Objectum & ipsum certum & speciale vel partiale Fidei, & adæqvatum idem, si non plus ultrà, id esse dogmatis, nemo, credo, dubitabit facilè, seqventia si attendat saltim nobiscum; de qvibus in decursu mox præsentis tractationis nostræ totius) non extat idem in Vet. fœdere vel Instrumento θεοπνεύστῳ, feraci satis & aliàs qvidem mysteriorum divinorum; qvemadmodum etiam in Novo non alibi (qvantum sciam; vel certè explicitè & hisce exertis verbis: nisi trahere huc fortè velis; Psal. CX. 1. Actor. III. 21. similia ll. unde de singularitate & dignitate iterùm ejusdem certò constat.) qvàm apud D. Paulum, vas DEI electum, & qvidem in ejusdem *Epistolâ ad Corinthios* exscripta *priore, Cap. XV. comm. 24. & seqq.*

IV.

IV. Scripserat nimir. Apostolus divus Philippis (Macedoniæ) per Stephanã, Fortunatũ & Achaicũ, vid. Epist. cap. XVI. v. 17. & sub fin. vel clausulã ejusd. anno circiter Messiano LV. ad Corinthios (Corinthus Achaiæ urbs celebris, imò caput, & Ciceroni pro lege Manil. Lumen totius Græciæ, inter duo maria Jonium & Ægæum in Isthmo Poloponnosiaco sita: qvo in loco annum integrum & sex menses substitit docuitq; gentium Doctor: Vid. Actor. XVIII. 1. seqq.) Epistolam hanc, mixti generis qvidem, ex majore tamen parte suâ διδασκαλικὴν, ἐλεγκτικὴν, & præcipuè διορθωτικὴν vel ἐπανορθωτικήν. Cujus in parte postremâ (qvinta vel sextâ) disserit *de Resurrectione mortuorum*, contra dubitantes Corinthiorum nonnullos, nisi ἀντιλέγοντας & ἐμπαίκτας qvoscunqve. Hujus dum in Novissimi doctrinâ versatur, injectâ item mentione *Mortis* & *Finis Mundi* hujus, nunc vers. vel comm. 24. & seqq. divini plenus Spiritûs (conf. Hilar. de Trin. lib. XI. ad h. l. Theophyl. hic) in seqventia fertur expressa verba:

I. ad Corinth. Cap. XV. vers. 24.

Εἶτα τὸ τέλος, ὅταν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ πατρί, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν.

Vers. 25. Δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

Vers. 26. Ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος.

Vers. 27. Πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ὅταν δὲ εἴπῃ, ὅτι πάντα ὑποτέτακται, δῆλον ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα.

Vers.

Verſ. 28. Ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι.

Verſio Syriaca.

Verſ. 24. ܘܗܝܕܝܢ ܢܗܘܐ ܫܘܠܡܐ: ܡܐ
ܕܡܫܠܡ ܡܠܟܘܬܐ ܠܐܠܗܐ ܐܒܐ.

Verſ. 28. ܘܡܐ ܕܐܫܬܥܒܕ ܠܗ ܟܠ:
ܗܝܕܝܢ ܗܘ ܒܪܐ ܢܫܬܥܒܕ ܠܡܢ
ܕܫܥܒܕ ܠܗ ܟܠ. ܕܢܗܘܐ ܐܠܗܐ
ܟܠ ܒܟܠ ܀

Verſ. 24. *Et tunc erit finis: cùm tradiderit regnum DEO Patri, &c.*

Verſ. 28. *Et cùm ſubjecta fuerint ei omnia, tunc ipſe Filius ſubjicitur ei, qui ſubjecit ei omnia, ut ſit DEUS omnia in omnibus.*

Verſio Arabica.

Verſ. 24. ثُمَّ ٱلْإِنْقِضَآءُ إِذَا دَفَعَ ٱلْمُلْكَ إِلَى ٱلْإِلَهِ وَٱلْأَبِ ※

Verſ. 28. فَإِذَا خَضَعَ لَهُ ٱلْكُلُّ حِينَئِذٍ وَٱلْإِبْنُ نَفْسُهُ يَخْضَعُ لِمَنْ أَخْضَعَ لَهُ ٱلْكُلَّ لِيَكُونَ ٱلْإِلَهُ فِي ٱلْكُلِّ كُلَّ شَيْءٍ ※

B Verſ.

Verſ. 24. *Deinde finis, cùm tradiderit regnum DEO & Patri &c.*

Verſ. 28. *Cum autem ſubjecta fuerint ei omnia, tunc & ipſe Filius ſubjicietur ei, qvi ſubjecit ipſi omnia, ut ſit DEUS in omnibus omnis res.*

Verſio Æthiopica.

Verſ. 24. וַמַחלַקְתֶס : אַמֵ : תֻוַסֵי : אֶגְזִאַבְהֵר : מַנְגֶסְתֹ :
אַבְ :

Verſ. 28. וַאמֵ : כֹלֻ : גַבַּרַ : לתֻ : יְאַתַ : עַלַתַ : וַלְדְ : יְגַבְ :
לֻן : אַגְבַּי : לתֻ : כַמֵ : יְכֻן : אֶגְזִאַבְחֵר : בַכֹלֻ : וַלַעֵלַ : כֹלֻ :

Verſ. 24. *Et finis ejus* erit, *qvùm acceperit* oblatum iterùm *DEUS regnum ſuum, Pater, &c.*

Verſ. 28. *Et qvùm omnia ſubjecta fuerint ei, iſto die Filius ſubjicietur ei qvi ſubjecit ei* omnia, *ut ſit DEus in omnibus, & ſuper omnia.*

Vulgata Latina.

Verſ. 24. *Deinde finis, cùm tradiderit regnum DEO & Patri, &c.*

Verſ. 28. *Cum autem ſubjecta fuerint illi omnia: tunc & ipſe filius ſubjectus erit illi, qvi ſubjecit ſibi omnia, ut ſit DEus omnia in omnibus:*

B. Lutheri Germanica.

Verſ. 24. Darnach das Ende/ wenn Er das Reich GOtt und dem Vater überantworten wird/ ꝛc.

Verſ. 28. Wenn aber alles Jhm unterthan ſein wird/ alsdenn wird auch der Sohn ſelbſt unterthan ſein / dem/ der ihm alles unterthan hat. Auf das Gott ſey alles in allen.

V. Nunc, in antecesſum & majoris conciliandæ themati huic noſtro

noſtro lucis ergô, Textûs Apoſtolici adſcripti penſiculabimus ſi non omnia & ſingula, extantiora tamen ejusdem qvædam verba, & qvæ ad rem faciunt maximè præſentem. Εἶτα infit adeò primùm gentium Doctor (ἔπειτα unde & μετέπειτα) *poſteà, deinde, tùm* (temporis & ordinis voculæ) ܗܝܕܝܢ Syrus, *τότε, tunc,* ثُمَّ Arabs, *tùm, deinde*: Æthiops nudè ו Copulativ. adhibet. Reſpicit nimir. antecedentia vel antegreſſa, Reſurrectionem mortuorum verſ. 12. ſeqq. & modum & ordinem ejusdem, verſ. 20. ſeqq. non excluſo item adventu (ad judicium) verſ. 23. vel potiùs judicio extremo & univerſali: q.dicat εἶτα, *tunc, deinde*, poſt hæc, peractis hiſce, &c.

VI. Τὸ τέλος, *finis*: Univerſaliter *terminus, exitus, extremum* cujuscunq; rei: (in ſenſu planè alio, de qvo infrà ſuo in l. Hilarius lib. XI. de Trin. ad h. l. *finis eſt immobilis manendi, ad qvē tendimus ſtatus*) id in qvo unaqvæq; res terminatur, vel *Finis* terminationis rei, ut loqvuntur. Qvorſum ap. Virgilium Æneid. lib. 1. *qvem das finem rex magne laborum*: & *Imperium ſine fine*, apud Plin. lib. XII. cap. 4. Syrus: ܚܪܬܐ *finis, noviſſimum*, ab ܐܚܪ Ebr. אחר *diſtulit, &c.* ܐ literâ occultatâ nonnunq. pro more, imò abjectâ, ut hoc loco: qvo de alibi. Arabs: انقضاء ab انقضى in Conjug. 7. *abſolvi*, à قضى vel قضب *finire, terminare, abſolvere*. Æthiops: מחלקת & alibi חלקת utrumqve: *finis, conſummatio*, חלקת עלם *finis, conſummatio ſeculi*, â rad. חלק *deficit, eſſe deſiit, &c.* Hoc loco: *Finis Mundi* vel *ſeculi hujus* absqve dubio; abolitis omnibus, ita hoſtibus omnibus, qvorum ultimus *Mors*, verſ. 24. 25. & 26. immò finis *Regni*, verſ. 24. expreſsè: *qvùm, qvando tradet* vel *tradiderit regnum, &c. qvùm ſuſtulerit omne imperium, &c.* conf. omninò Hilar. ſuprà cit. l. Ex qvo apparet non in ſenſu abſoluto vocabulum τέλος vel *Finis* hic ſumi,

ſed modificato & reſtricto ad regnum Chriſti (vel potiùs certum regiminis modum :) qvod qvale verò ſit & intelligatur hoc loco, de eo infrà dicendi locus erit.

VII. Ὅταν παραδῷ (alii aliiq; Codices παραδιδῷ) *qvando tradet* vel *tradiderit.* Παραδίδωμι in ſenſu generali eſt idem ac *tradere, dare, præbere, porrigere :* item, *dedere* ſeſe vel aliqvid : item, *tradere per manus q.* vel ad poſteritatem transmittere qvid : deniq; in malam partem idem ac *prodere* , unde *proditor* , verräther. Hinc legimus paſſim : *tradere* ſeſe, aliqvem, provinciam, regionem, urbem, civitatem, arma, inimicitias, palmam, lampada, &c. Et *Traditio*, Verbale (παράδοσις) Ciceroni in Topic. XIII. idem ac *Abalienatio* eſt. Gellio v. libr. XIII. c. 21. idem ac *doctrina*, ore & ſcriptis qvæ traditur. Porrò, παράδοσις τῆς πόλεως vid. ap. Thucid. lib. III. & *Deditionis* formulam apud Livium deſcriptam, in deditione Collatiæ, (oppidi juxta Romam) lib. I. ab urbe, &c. Ex qveîs videre eſt inter πολύσημα referendam hanc Vocem : conf. & ſi placet, Flacium in Clave, Part. I. ad voc. *Tradere*, B. Meiſner. Phil. Sobr. Part. II. ſect. I. qvæſt. 1. pag. m. 8. ſeqq. nec non Concordantias ipſas in N. Teſtam. B. Schmidii, aliorum. Cæterùm hoc loco notes mox contra Photinianos, qvi alienum in textum hunc noſtrum infarcire ſenſum ſatagunt : non omnimodam vel qvalemcunq; (ac ſemper) abalienationem vel amiſſionem alicujus rei denotare : qvod vel loca teſtantur, Matth. XI, 27. cap. XXV, 20. ſeqq. XXVIII, 18. &c. Nobis interim hoc loco erit idem (conf. qvantum V. Inſtrum. Esdr. VIII, 36. & Neh. II, 9. &c.) ac *dedere, deponere, reſtituere, reſignare, præſentare*, &c. B. Luther. Uberantworten. Syrus ſuo ܫܠܡ *implevit*, & in Paël & Aphel: *finivit, complevit*, item *tradidit* utitur : ܡܳܐ ܕܡܫܰܠܶܡ *qvùm* (Particip.) *tradens*, vel *tradiderit.* Arabs ſuo : دَفَعَ *trudere, pellere*, item *tradere.* Æthiops: ופי vel הופי potiùs, qvod cùm Arab: وَفَى familiā ducit. Qvo de vide infrà : pluribus §. IX.

VIII.

VIII. Τὴν βασιλείαν. Syrus: ܡܠܟܘܬܐ. Arabs: مُلْكٌ vel مِلْكٌ. Æthiops: מנגשׁת Nom. auct. utrinq; , à rad. נגשׁ *regnavit:* familiam ducit cum Ebr. נָגַשׁ *exegit tributum*, נוֹגֵשׂ *exactor*, qvi jus habet exigendi tributum, item נָגִיד *dux, princeps.* Qvo in, *regnum, reg. potestatem, dominatum &c.* significare adeò, omnes consentiunt. Cæterùm qvalia hæc vel qvale regnum h.l. intelligatur, altioris aliqvàm indaginis, & de eo infrà potiùs atq; pluribus.

IX. Τῷ Θεῷ καὶ Πατρί: *DEO & Patri.* Syrus absq; copula: ܠܐܠܗܐ ܐܒܐ Arabs iterùm cum hac: إلى الإله والأب De Æthiope paulò post. Idem autem est DEO & Patri, qvod *DEO Patri*, vel *qvi idem est Pater suus* aut *Christi.* Ita eodem fere modo legimus Ephes. V, 5. ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, *in regno Christi & DEI*; qvanqvàm aliis aliud hic qvidem placeat: In Græco utrobiqve scil. unus tantùm est articulus, respectum qvi ad utrumq; habet idemq; complectitur: alterum ut alterius sic sit ἐξηγητικὸν q. Alii aliiq; ex Ebraismo hunc loqvendi modum petunt conciliantq; : de qvo suo loco. Æthiopem qvod concernit, hic in casu recto hæc verba reddit: *DEUS Pater*, ut suprà vidimus. Cæterùm nos adeò thema פני, vel cùm hoc non in usu sit, potiùs חופני, contra mentem versionemq; Anglicani Oper. autoris non in significatu primo *tradendi, offerendi* aliqvid, sed altero & ipso usitato non minùs, *Accepit oblata* (Vid. & conf. si placet, Job. Ludolfi Lex. Æthiop. ad hanc voc. col. 328.) sumsimus commodùm (nisi insigniter fallimur) reddidimusq; ita suprà: qvâ ratione sensui Apostolico, qvantum materiale, ut loqvimur, nihil omninò decedit, planaq; potiùs sunt omnia.

X. Vers. 28 Ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται. Ὑποτάσσω, ξω, ομαι, *subjicio, subigo, subjugo*, item *pareo ut subjectus*, & in sensu contra-

 rio,

rio, ἀνυπότακτος, *non, minimè subjectus, liber* & qvi sui juris est, Syrus: ܫܥܒܕ, qvadriliter. ex ܫ prosthetico & ܥܒܕ *servivit, servituti subjecit*, & in communi, *subjecit:* Arabs: خَضَعَ *humilis, obseqvens, submissus, subjectus fuit,* item *subjecit, subdidit*, مُنْخَضِعٌ *subjectus*, & خُضُوعٌ *subjectio*, ταπείνωσις, &c. Æthiops: גני eodem modo: *humiliter se alicui subjecit, superiorem agnovit.* תגני *humiliatio*, &c. Ὑποτα-γὴ (notes h. l.) *Subjectio* vel *subordinatio* in genere vel communi aliis aliisq; est (1) Violentiæ sive Coactionis; Vid. Luc. X. v. 17. & 20. (2) alia spontanea s. liberæ voluntatis, Obedientialis: qvalis v. gr. inter Ecclesiam & Christum: Ephes. V. 24. inter mulierem & Virum: Ibid. vers. 22. & 24. Col. III, 18. inter subditos & Magistratum, Rom. XIII, 1. Tit. III. 1. (3) alia æqvalitatis, paritatis & Ordinis, v. & conf. Johann. X, 30. 1. Corinth. XIV, 32. Gal. II, 5. Tandem qvalis hoc loco iterùm intelligenda sit, vid. infrà suo loco.

XI. Nunc, hisce sic præmissis, pedem promoturi aliqvantùm propiùs ad institutum nostrum, præsupponimus in arduo illo ac summo de CHRISTO, Mediatore unico, de qvo hîc & nunc nobis, sive articulo sive mysterio, primùm duarum Naturarum, divinæ & humanæ, existentiam & veritatem, dehinc harum Unionem personalem & communionem, qvin περιχώρησιν mutuam & imperscrutabilem, porrò Idiomatum sive proprietatum realem & veram ac debitam communicationem, qvantum communem possessionem, usurpationem & denominationem, &c. at verò *de Statibus Christi duobus*, qvos vulgò & rectè numerant, ut vel aliqvid, paucis, prælibemus operæ pretium fuerit. Jam, horum Statuum fundamentum hoc est: Christus, Mediator unicus noster, qvantum Opus redemptionis generis humani, ut subiret illud rectè, opus erat, ut esset DEUS simul & Homo: DEUS, ut hâc ratione DEO satisfieri posset pro hominibus, Homo vicissim

ſim,ut hoc modo, (verbo) pati moriq; pro illis poſſet. Porrò, perſonalis illa Unio & communio duarum naturarum, præſertim verò conſeqventium communicatorum invicem, & ad carnem vel maximè,Idiomatum divinorum, ex.gr. Omnipotentiæ, impaſſibilitatis,immortalitatis, ſimilium, uſurpatio exerta excluſiſſent laudatum non ſatis Opus illud redemptionis, pasſionem, crucifixionem, mortem,&c. niſi ſecretò talia habuiſſet qvandoqve Mediator, occultâſſet qvodammodo, retractis, intermisſis vel non uſurpatis illis, ſed tantùm qvotiescunq; viſum Illi eſſet. Vid. Matth. XVII. 1. ſeqq. cap. XXI, 2. Marc. XIV, 3. Johann. XVIII,6. &c. De hâc re ſummariè loqvitur Apoſtolus, in epiſt. ad Philipp. cap. II. v. 6. ſeqq. *Chriſtus* (ὑπάρχων) *cum eſſet in formâ DEI* (ἐν μορφῇ Θεῦ, in ſtatu, conditione divinâ, non ὀσία præcisè, κυρίως & hoc loco) *non duxit eſſe rapinam, æqvalem, parem eſſe cum DEO.* verſ. 7. *ſed ipſe ſe, ſemetipſum* (ἑαυτὸν ἐκένωσε) *manivit, exinanivit, formâ ſervi acceptâ* (μορφὴν δέλυ λαβὼν) *factus in ſimilitudine* (ἐν ὁμοιώματι) *hominum, & habitu,* (σχήματι) *inventus ut homo.* verſ. 8. *Humiliavit ſemetipſum, factus obediens usq; ad mortem, mortem autem crucis.* conf. loca 2. Corinth. VIII, 9. Ebræor. XII, 2. &c. Κτήσει adeòq; & actu primo, ut loqvimur in ſcholis, (ita balbutire licebit deceatq;) hæc atq; talia ſecundùm carnem Chriſtus habuit qvidem ſibi communicata idiomata divina, (*in ipſo enim tota inhabitat plenitudo DEItatis,* σωματικῶς *corporaliter*, Coloſs. II, 9.) ſed Χρήσει,actu ſecundo non ſemper eadem exercuit. Alii inter Uſum *occultum*, etiam in ſtatu ſummæ exinanitionis, & *manifeſtum* diſtingvunt. Alii *Uſum ad Creaturas & Univerſum hoc & ad propriam carnem ſuam*,&c. Et verò, exinanivit ſeſe Mediator, Chriſtus,qvidem in primo incarnationis ſuæ momento, â puncto primo conceptionis (imò,in ſenſu alio, eccleſiaſtico & improprio, DEUS λόγος ante hæc, inclinatione primâ factâ miſerationis ſuæ erga genus humanum: *humiliatio Incarnationis*) usq; ad punctum iteratæ vivificationis; maximè tamen & propriiſſimè

in

in passione suâ, crucifixione, morte & sepulturâ. Omniaq; hæc facta esse intelligendum est secundùm naturam humanam, non divinam vel utramq; contra Calvinianos, Sohnium, Tom. II. p. 246. Sadeel. pag. 192. alios. Cœterùm, hic Christi Status ad præsens, qvo de mox, dogma nostrum non facit præcisè.

XII. Alter potiùs est *Exaltationis* vel *Majestaticus Status*, qvô de hîc & nunc nobis: juxta qvem Opere redemptionis peracto in his terris, Exinanitionis statu deposito, communicatis carnî suæ, qvo de suprà (iterùm actu ipso & κτήσει) Idiomaσι divinis & majestate summâ, plenariè, plenariè dico, usus est. Iterùm, facta verò hæc Exaltatio est, non secundùm divinam vel utramq; naturam, sed humanam tantùm (qvippe Excelsus minimè, sed caro excelsi exaltata est.) contra Calvinianos; Calvinum ipsum, Zvvinglium, Bezam, Sohnium, Bullingerum, Oecolamp. alios. De hoc vicissim Statu Apostolus dicto suprà loco, ad Philipp. II. v. 9. seqq. *Qvapropter & DEUS illum* (ὑπερύψωσε) *superexaltavit, & donavit illi nomen super omne nomen* vers. 10. *Ut in nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium & terrestrium & infernorum* vers. 11. *Omnisq; linguâ confiteatur Jesum Christum esse Dominum in gloriam DEI Patris:* confer & v. ll. Ephes. I. 20. seqq. &c. Cœterùm gradus vel actus faciunt vicissim rectè Status (Exaltationis) hujus tres: 1. Præteritus & certi temporis, 2. Præsens & perpetuus: & 3. Futurus, hic qvidem cùm certi vicissim temporis, tùm etiam perpetuus: Præteritus iterùm triplex: 1. *Descensus Christi ad inferos*, idemq; verus & realis 2. *Resurrectio â morte*, & qvidem vi & virtute carni suæ divinitùs communicatâ. 3. *Ascensio in cœlos*, eodem modo, at verò non successiva aut localis &c. II. Exaltationis actus præsens & perpetuus est *Sessio ad dextram DEI* vel ad modum dextræ DEI, iterùm non secundùm divinam vel utramq;, sed humanam naturam tantùm, eademq; iterùm non mundana & localis, sed spiritualis & illocalis: v. & conf. Psal. CX. 1. Matt. XXVI, 64. Luc. XXII. 69. Ephes. I. 20. seq. Ebr. I. 3, seqq. cap. VII. 25. NB.

Horsum

Horſum etiam pertinet *Intercesſio Chriſti* pro nobis. Pſalm. CX. 4. Rom. III. 25. cap. VIII. 34. 1. Joh. II. 1. Notes verò, (ut modò & ex parte jam dictum) hic actus ſemper durans & perpetuus eſt: conf. loca modò cit. & adde Dan. VII. 14. & 27. Luc. I. 33. Ebr. I, 8. 1. Petr. I. 11. Apocal. XI. 15. III. Actus Exaltationis Chriſti futurus, idemqve partim certi temporis partim perpetuus eſt: (1) *Reſuſcitatio mortuorum* (ſecundùm utramq; hic qvidem naturam: non excluſis interim etiam DEO Patre & Spiritu S: Opus ad extra:) conf. & v. Joh. V. 28. cap. VI. 39. ſeq. Rom. XIV, 9. 1. Corinth. XV, 21. ſeq. &c. (2) *Judicium extremum & univerſale* (& ipſum certi temporis: item, ſecundùm utramq; naturam, & eodem modo, ut ſuprà) v. Dan. VII, 13. ſeq. Matth. XVI, 27. Joh. V, 27. Act. XVII, 31. &c. (3) *Executio ejusdem*, qvantum reprobos & diabolos *ad Infernum*. (4) Pios & electos verò *ad Vitam æternam* (eodem modo) v. Joh. V, 29. Phil. III, 21. Apoc. I, 18. (5) *Conſummatio ſeculi* ſ. cõflagratio Mundi (eodem modo, ut ſuprà) V. Dan. II, 45. Matt. XXVIII, 18. 1. Cor. XV, 24. Horſum nunc (6) ut infrà pluribus videbimus, referimus etiam παράδοσιν ſ. *Traditionem regni* (Gratiæ) *Chriſti*, nec non τὴν πoσαγὴν ejusdem &c. De qvibus, ut dictum, pluribus ſuis in locis. Qvalia partim certi temporis ſunt, (ſic dicendo) ſive actus ſive noviſſima, partim perpetũa & in æternum durantia, duratura.

XIII. Porrò, *Officia* Jeſu Chriſti, Mediatoris unici, (qvalia notes bene mox, non ſecundùm alterutram: Error Oſiandri & Stancari, aliorum: ſed utrãq; naturam exercuit, exercet:) *tria* vulgò & rectè numerant: 1. *Propheticum*: qvod vel maximè conſiſtit in Voluntatis divinæ de ſalute noſtrâ in propriâ perſonâ in his terris revelatione, nec non miniſterii eccleſiaſtici inſtitutione: vid. Devter. XVIII, 18. Jeſ. LXI, 1. Matth. XVII, 5. Joh. I, 18. Actor. I, 3. ſeq. Epheſ. IV, 11. &c. Cœterùm idem non proximè & præciſè facit ad inſtitutum vel thema noſtrum, de qvo in præſenti, potiùs hoc illud abſolvit, evacuat & evertit: qvemadmodum infrà videbimus pluribus. II. *Sacerdotale*: conſiſtens & in plenariâ divinæ Legis

impletione,& pœnarum pro nobis vel peccatis nostris perpessione, & adeò activâ & passivâ perfectissima in his terris satisfactione, demùm intercessione apud Patrem cùm in his terris tùm cœlis indefinente. Vid. Psal. CX. 4. Jes. LIII, 1. seqq. Matth. I, 21. cap. V, 17. Joh. I, 29. Rom. V, 19. VIII, 34. Ebr. II, 17. VII. 26. seq. IX, 17. & 25. X, 11. seqq. Cœterùm & ipsum hoc mediationis officium non directè & per omnia facit ad dogma nostrum præsens, utpote idem maximâ sui ex parte de præterito, & qvantùm rem vel actum, etsi non effectum transiens. III. *Regium* Christi Officium: qvo Christus θεάνθρωπος (totus) omnia qvæ in cœlo & terrâ sunt, maximè Ecclesiam suam, præsentissimè hic & nunc & in omnem æternitatem, potenter, gratiosè & gloriosè gubernat (gubernaturus est) ac tuetur. Vid. Psal. II, 6. seq. Ps. LXXII, 8. CX, 1. Jes. IX, 1. seqq. Dan. VII, 14. Matth. XVIII, 20. XXVIII, 20. Johann. XVIII, 36. Eph. I, 22. seq. IV, 9. Colofs. II, 15. Apocal. XI, 45. XII, 20. &c. Atq; idem porrò, maximè qvantū regnandi modū certum hic & nunc in his terris, in ecclesiâ & inter hostes hujus & suos (Christi) propiùs aliqvantū facit ad dogma & institutū nostrū, qvod utpote hunc (modum dictū) evacuat, tollit ac destruit: uti mox infrà & suo loco videbimus.

XIV. Cœterùm Regium hoc officium suum Christus θεάνθρωπος exercet (ut ex parte jam qvidem & implicitè dictum) vel *Universè* vel *speciatim*. Universè (Regnum vocant *Potentiæ*) qvatenus omnia, omnia hìc & nunc in cœlo & in terrâ, unà cum Patre & Spiritu S. potenter moderatur & gubernat: Vid. Psal. VIII, 7. seqq. CX, 1. Dan. VII, 14. Matth. XXVIII, 20. Johan. V, 17. seqq. Ephes. I, 20. seqq. Ebr. II, 8. &c. Speciatim Christus Regnum suum exercet in Ecclesia: (non exclusis interim & hìc Patre & Spiritu S.) eademq; hic in his terris & hâc vitâ adhuc militante (*Gratiæ* vocant regnum, & est adeoq; idem inchoans vel inchoativum) vid. Matth. XVIII, 20. cap. XXVIII, 20. Marc. XVI, 15. Luc. XXIV, 47. Actor. I, 8. Eph. I, 22. IV, 11. seqq. Apocal. I, 13. seqq. vel aliqvando post hanc vitam & in cœlis futurâ triumphanteq; : (regnum *Glo-*

riæ

riæ vocant & majeſtaticum, atqve eſt idem conſumens vel conſummatum) cujus prægustum qvendam præbuit hîc in monte Thabor diſcipulorum ſuorum qvibusdam, Matth. XVII. Marc. IX. & Luc. IX. adde & conf. Matth. XXV,34. & 46. Johann. V,29. &c. Illud & iſtud & hoc pertinebunt (ſua qvodlibet certâ ratione & modo) ſuo tempore & loco, ſic dicendo, ad inſtitutum vel præſens thema noſtrum. Anteqvàm hinc abeamus, operæ pretium fuerit notare probè iterumqve, vel potiùs repetere è ſuperioribus §. præced. XIII. Officium Chriſti regium, maximè Potentiæ & Gloriæ (qvæ coalitura q. ſunt demùm) eſſe foreq; æterna perpetuumq; durantia, absq; omni fine vel ævo: id qvod evincunt loca Scripturæ S. qvamplurima, absqve contradictione Loci hujus noſtri Paulini ad Corinth. Vid. jam & conf. 2. Sam. VII, 12. ſeqq. 1. Chron. XVIII, 11. ſeqq. Pſal. LXXXIX, 35. ſeqq. Jeſ. IX, 7. Dan. II, 44. cap. VII, 14. & 27. Luc. I, 33. Ebr. I, 8. 2. Petr. I, 11. Apocal. XI, 15. XII, 10. &c.

XV. Cœterùm ſpecialiùs aliqvantùm & enucleatiùs talia (præcedentia) qvamvis paucis, conſiderabimus. Regnum Chriſti Universè ſpectatum, *Potentiæ*, qvod & aliàs certo reſpectu *eſſentiale, naturale & providentiæ* qvibusdam, & cum Patre & Spiritu S. habet commune, conſiſtit, (ut ex parte jam dictum) in gubernatione univerſali cœli & terræ, porrò in ſpecie ſubjectione omnium creaturarum, præſertim hoſtium ſuorum & eccleſiæ, qvos coërcet, reprimit, punit, &c. vid. loca ſuprà cit. Speciatim, & qvidem regnum *Gratiæ* conſiſtit in ſpeciali operatione gratiæ in eccleſiâ militante adhuc in his terris, ejusd. per Verbum, Legis & Evangelii, vocatione, Sacramentorum diſpenſatione, converſione per pœnitentiam & fidem, juſtificatione, ſanctificatione, conſervatione & confirmatione finali, miniſterii eccleſiaſtici inſtitutione & conſervatione, intercesſione apud Patrem, ſimilibus: conf. & hîc loca ex parte ſuprà cit. §. XIII. ſeq. Regnum deniqve *Gloriæ* alterius illius vitæ & triumphantis eccleſiæ ſub capite Chri-

sto consistit in resuscitatione mortuorum, judicio extremo & universali, executione ejusdem, reproborum & diabolorum damnatione, fidelium & electorum glorificatione, consummatione seculi, similibus: tandem, qvibus accedit Traditio regni Christi (qvo de hic & nunc, vel mox nobis) item Subjectio ejusdem (citra læsionem omnem divinitatis officiiq; regii laudati æterniqve) ut sit adeò hôc modô DEUS tandem omnia in omnibus.

XVI. At verò anteqvam & hinc obeamus, ab Officio Med. Christi regio, (de cujus unius modi certi traditione deinceps, ut non semel dictum) illius, pro rei circumstantiâ & diverso concipiendo nostro modo, dabimus distinctiones & varietates qvasdam: qualia præsenti instituto lucis conciliandæ ergò non parùm facient. Prima itaq; distinctio facilè illa est: inter *regnum DEI* & *regnum Christi*: qvalia pro diverso respectu differunt & non differunt: differunt non re vel ὀυσιωδῶς, sed per modum certum rei tantùm. *Christi* qvippe *regnum* & ipsum verè divinum vel DEI regnum est, & exercet idem ut θεάνθρωπος sub certâ regiminis formâ, maximè in his terris vel ecclesiâ militante: *DEI regnum* huic contradistingvitur, suo certo modo, qvatenus futurum vel maximè idem adhuc in alterâ vitâ vel in ecclesiâ triumphante: unde & non rarò idem regnum *DEI cœleste*, item *regnum cœlorum &c.* dicitur. Huc, ad præsentem distinctionem accommodant præsertim locum Ephes. V. 5. II. Regnum Christi sumitur vel *absolutè* & in sensu, sic dicendo, *vago*, qvatenus omne vel totum Christi regium officium denotat & exhaurit: vel *restrictè*, ad certum regnandi modum v. gr gratiæ regnum per Verbum & sacramenta, in Ecclesiâ hìc militante. III. Christi regnum aliud est *essentiale*, vel sic dicendo, *naturale* & *universale*: qvod habet ex sese, vel obtinet unà cum DEO Patre & Spiritu S. jure naturæ, ut Filius DEI, in omnem æternitatem. 2. aliud *personale*, *speciale*, *mediatorium & oecumenicum*; *donativum* alii item indigitant: qvod habet non ex sese, sed per adoptionem naturæ humanæ in ὑπό-

στασιν

φύσιν τοῦ λόγου & jure mediationis: ipsâ re vel reverâ qvod tamen aliàs divino & eſſentiali non omninò inferius, ſed & ipſum verè divinum. IV. Per vocabulum Regni aliqvando intelligitur ipſe *regnandi modus*, vel metonymicè *regni ſubditi*, qvibus imperatur. V. Tandem, aliter conſideratur vocabulum regni vel regiminis *ratione Chriſti*, mediatoris ipſius, tanqvam ſuæ Eccleſiæ *Capitis*: aliter ratione *membrorum* ſuorum; aliter demum ratione *Corporis myſtici totius*, &c. *Καὶ ταῦτα.* Atqve hæc qvidem hactenus.

XVII. Porrò, cùm de Novisſimorum omnium novisſimis lege inſtituti noſtri, non ſine tamen præviâ Scripturâ S. agendum nobis ſit, operæ pretium fuerit antecedenter item ex illorum (Noviſſimorum) doctrinâ qvædam paucis prælibare. Ac primùm jam vocabulum *τῶν ἐσχάτων* ſive *Novisſimorum*, Ebr: אַחֲרִית vel אַחֲרוֹן plur. אַחֲרֹנִים *ἔγγραφον* idem & ex ſuâ parte, (fateamur) ſive biblicum eſt. Sumiturq; vel *localiter*, ſic dicunturq; *τὰ ἔσχατα τῆς γαίης* vel *γῆς*, *ἔσχατα θαλάσσης* &c. Apoc. I,8. cap. XIII,47. &c. vel *temporaliter*, atq; idem vicisſim vel in ſenſu *latiore*, pro novisſimis vel qvibuscunq; Gen. XLIX, 1. Devt. IV, 30. cap. XXXII, 29. Jeſ. II, 2. &c. vel in ſenſu *ſtrictiore* & modificato pro noviſſimis mundi vel ſeculi hujus, aut hominum etiam, h. e. morte temporali, ſimilibus, &c. conf. Dan. II, 28. cap. VIII, 19. & 26. Sirac. VII, 40. cap. XXXVIII, 21. Johann. VI, 39. ſeqq. XI, 24. XII, 48. &c. Cœterùm porrò ſi *de Numero* qværatur nunc certo & definito Novisſimorum in Scripturâ S. expresſim de- vel circumſcripto: utut novisſimi Finis Mundi v. gr. mentio fiat qvidem Dan. cit. l. cap. II, 28. Mortis porrò tempor. Sirac. dictis ll. VII, 40. XXXVIII, 21. Judicii extremi, Joh. VI, 39, XI, 24. XII, 48. &c. attamen illum (dictum determinatumq; eorundem numerum) fruſtrà fortaſſe fuerit ex hâc elicere vel eruere velle omninò. Unde Eccleſiaſtici Scriptores, cùm veteres tùm recentiores, in enumeratione illorum non partùm item variant, alii dum plura, alii pauciora, eademq; alio atq; alio ordine recenſent. Vid. & conf. ſi pla-

cet, vel unum, solum B. Gerhard. LL. T. VIII. §. 7. seqq. Communiter, ut notissimum, *Qvatuor* numerant Novissima, hoc inclusa disticho:

Mors tua, judicium postremum, gloria cœli,
& dolor inferni sunt meditanda tibi.

Cœterùm cùm contractior hic sit numerus, omissis v. gr. utpote Resurrectione mortuorum & consummatione seculi, *Sex* adeò numerant porrò eorundem, hoc ferè modo: Μικρογκόσμυ: 1. Mors hominis temporalis. 2. Resurrectio mortuorum. 3. Judicium universale. 4. Damnatio s. mors æterna. 5. Glorificatio s. vita æterna. Μακρογκόσμυ novissimum: Mundi destructio. Ac de Ordine (temporis) recto priorum qvinq; novissimorum, τῦ Μικρογκόσμυ, nemo facilè dubitabit, ultimi unius, solius & ipse constabit facilè, si inter mundi conflagrationis vel consummationis seculi initium & complementum distingvamus. Demùm, ab aliis alisq; hisce (superioribus) tanqvàm annexa, vel certè antecedenter & conseqventer talia, item annumerantur hæc adhuc: Adventus Christi ad judicium, signi filii hominis in cœlis conspectio, regnorum & principatuum terrenorum destructio, hostium Christi & ecclesiæ subjugatio, in specie mortis temporalis plenaria abolitio, ministerii ecclesiastici abrogatio, creaturæ à servitute corruptionis liberatio, novi cœli & terræ creatio, piorum & electorum æterna DEI glorificatio, contrà reproborum & diabolorum planctus & blasphematio, similia hisce. At verò talia (posteriora) ut ex parte jam suprà dictum, ut antecedenter vel conseqventer talia, sex superiùs enumeratis novissimis annumerari facilè possunt: qvanqvàm & horum qvædam nostro instituto aut veriùs themati Paulino involvantur: ut deinceps videbimus.

XVIII. Jam, Dogma hoc nostrum tergeminum qvod concernit, qvò de suprà in frontispicio hujus nostræ tractationis; 1. *Traditio Regni Christi. 2. Ejusdem subjectio: &* 3. *'Deus omnia tunc in omnibus* (maximè tamen prius, imò & cœtera) utut (fateamur) com-

commodùm, vel certò tamen ſuo modo, inter annexa & conſeqventia ſex ſuperiorum Noviſſimorum fortaſſe numerari,& præſertim ad horum poſterius, τȣ̃ Μακροκόσμȣ, Conſummationem nempe ſeculi vel mundi hujus, referri utcunq; poſſint: (cum nemine enim hic acriter & ἀσπουδεὶ litigabimus) attamen videri poterat per naturam rei aliisqve de circumſtantiis non contemnendis,de qvibus mox, non tantùm idem (dogma) diſtinctum (reapſe) & peculiare à reliqvis, ſed etiam omnium omninò noviſſimorum noviſſimum,poſt ſex illa ſuperiora, habendum ita, enumerandum ſalutandumq; eſſe. Neq; verò porrò addubitabimusnos valdè idem ſeqvente confirmare utcumqve Syllogiſmo: Qvodcunq; dogma, vel qvod eò redit: Qvæcunqve, præviâ qvidem Scripturâ S. (1) per rei intrinſecam naturam ſuam,formaliter,ſic dicendo (2) intervallo certo,ſi non æqve & per omnia temporis, (3) at certè Ordinis inter ſeſe differunt & diſtingvuntur,illa verè vel reverà & rectè pro diſtinctis habentur, ita concipiendaq; ſunt. Sed,Traditio regni Chriſti in manus DEI Patris ſui ; unà cum annexis vel conſeqq. Subjectione ejusdem &c. differunt & diſtingvuntur à reliqvis ſex : (morte temporali , reſurrectione mortuorum, judicio extremo & univerſali, damnatione reproborum, & glorificatione electorum,immò & deſtructione mundi fineq; ſeculi hujus)illo ſuprà dicto triplici modo:

E. ut diſtincta reverà,vel ut actus ab hiſce peculiares & diſtincti omninò habendi reputandiq; ſunt.

Major penes nos plana,niſi inſigniter fallimur,videbitur.Ita Minor: neq; enim in præliminaribus juſto prolixiores erimus, atqve infrà, cùm ad qvidditatem & qvalitatem dogmatis hujus noſtri deventum fuerit,eadem luce ſuâ radiabit facilè. Qvicqvid tamen ejus ſit, notes mox & hìc loci, qvomodo notanter Apoſtolus diſtingvat,& porrò de-vel circumſcribat qvodammodò: primùm reſurrectionem mortuorum, verſ. hujus capitis (1. ad Corinth. XV.)12.ſeqq.modum verò & ordinem ejusdem verſ.20. ſeqq. non

exclu-

excluso aut posthabito adventu (ad judicium) vers. 23. porrò, Finem ipsum, τὸ τέλος, sive intelliges jam hujus seculi, vel certè regni, aut veriùs regnandi cujusdam certi modi; insuper traditionem regni Christi in manus DEi Patris sui, & vicissim, per ἀντιμετάληψιν qvandam, (notes) destructionem regnorum & principatuum mundanorum; omnia hæc vers. 24. porrò subjectionem hostium Christi & ecclesiæ vers. 25. & tandem plenariam mortis (temporar. imò æternæ, qvantum pios & electos ultimi omnium hostis Christi & piorum) abolitionem vers. 26. Utiq; enim & extra controversiam hæc tria posteriora (destructio regnorum mundanorum, subjugatio hostium, ultimiq; horum, mortis, plenaria abolitio) antecessura erunt, (destruenda omninò prius) extraditionem solemnem illam regni Christi, subjectionem ejusdem, DEuMq; tunc, verbo, omnia in omnibus. At verò jam tandem, qvô de, (ut suprà modò dictum nobis) cum nemine acriter litigabimus, (ex parte qvippe hìc cognoscimus, non toto: cernimusq; nunc per speculum & per ænigma 1. Corinth, XIII, 9. seqq.) aut cuiqvam sive veterum sive recentiorum præjudicare volumus vel debemus: modò, qvô de mox nunc, constet, & qvid & qvale sit vel intelligatur, regnum Christi, qvod traditurus modò sit DEO Patri suo, & qvalis hæc futura sit traditio, &c.

XIX. Seqvitur nunc Dogmatis id nostræ Fidei partiale & particulare Paulinum, nempe I. *Traditiò Regni Christi in manus DEI Patris sui.* Ἔιτα τὸ τέλος, infit nimir. gentium Doctor, ὅταν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ πατρί: *Deinde finis, quum tradiderit regnum DEO & Patri suo.* Qvo de qværi modò vel nunc poterat: 1. *Qvis traditurus sit?* 2. *Qvid & qvale regnum, qvod traditurus sit?* & 3. *Cui traditurus sit?* Cœterùm anteqvam de qvæsitis hisce nostram exponamus mentem, præstabit Veterum nec non recentiorum DD. percepisse, qvin imò adscripsisse sententias.

XX. Et primo qvidem loco è seculo post Christi nativitatem qvarto (Anno CCCLV.) producitur nobis D. *Hilarius*, non

Arela-

Arelatensis, sed Pictavorum in Galliâ Aqvitan. Episcopus, libr. de Trin. XI. ad h. l. (Edit. Basil. cIↄ. D. LXX. p. 173. seqq. Cæterùm prolixus utcunq; in hâc re cum sit D. Pater, σποραδικῶς qvodammodò mens ejusdem investiganda nobis fuerit. Ita autem ille qvantum Finem, Traditionem & Subjectionem simul & semel: *Sed fortè Subjectio illa, regniq; traditio, deinde finis: aut naturæ abolitio, aut potestatis defectio, aut divinitatis infirmitas sit intelligenda. Pleriq; enim ita volunt, ut aut dum subjectis omnibus Deo subjicitur, per conditionem subjectionis DEus non sit: aut dum regnum tradit, non sit in regno: aut dum finis est, finem ejus defectio conseqvatur. Congruum itaq; est, omnem super his Apostolici sermonis sensum retractare: ut singulorum qvorumq; dictorum ratione exposita atq; edita, sacramenti totius capaces per veritatis intelligentiam præbeamur.* Et post alia aliaq;: *Tria igitur secundùm dictorum ordinem in qvæstionē vocantur, primum finis, deinde traditio, deinde subjectio: ut per hæc aut desinat Christus in fine, aut regnum tradendo non teneat, aut extra DEI naturam DEO subjectus existat. Ac primum noscendum est, non hunc ordinem apostolicæ esse doctrinæ. Primum enim regni traditio est, deinde subjectio, postremò finis.* Et iterum p. 175. *Et qværendum nunc ante omnia est; an finis defectio sit, an traditio amissio sit, an subjectio infirmitas sit. Resp. Finis h. l. non significat defectionem, qvia finis est immobilis manendi ad qvem tendimus statum. Deinde traditio regni non est amissio, qvod ex ipsius Christi verbis probatur, ait enim, omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Ergò si dedisse caruisse est, Pater qvoq; iis caruit, qvæ dedit: sed Pater tradendo non caret, igitur nec Filius intelligi potest cariturus his, qvæ Patri tradit. Subjectio non significat infirmitatem vel subjectionem tanqvam servitutem dominatui, sed dispensationem temporis & sacramenti.* Et pag 178. *Tradet ergò regnum DEO Patri, non utiq; tanqvam tradens potestate concedat, sed qvod nos conformes gloriæ corporis sui facti, regnum DEI erimus. Non enim ait, tradet suum regnum, sed tradet regnum, effectos nos per glorificationem corporis sui regnum DEO traditurus. Nos itaq; tradet in regnum secundùm hoc in Evangeliis dictum: venite benedicti Patris mei possidete præparatum vobis regnum à constitutione mundi. Fulgebunt ergo justi ut Sol in regno Patris eorum. Tradet enim Filius DEO regnum eos, qvos vocavit in regnum qvibus & beatitudinem hujus sacramenti spopondit, dicens Beati mundo corde, qvoniam ipsi DEUM videbunt. Regnans itaq; avertet scandala, & tunc justi in regno Patris tanqvam sol fulgebunt. Tradet autem*

DEO Patri regnum, & tunc qvos regnum Deo tradiderit, Deum videbunt. Qvod regnum ipse testatus est, dicens ad Apostolos: In vobis enim est regnum Dei. Regnans itaq; regnum tradet, &c. Hactenus Hilarius.

§. XXI. Succedet porrò huic *D. Aurel. Augustinus*, augustus pater, Hipponensis Episcopus, (seculo qvinto, anno circiter CCCC XX) Operum Tom. III. libr. & ipso de Trin. I. cap. 8. Edit. Basil. cIↄ Iↄ LXIX. col. 247. *Nec sic arbitremur Christum traditurum regnum Deo & Patri, ut adimat sibi. Nam & hoc qvidam vaniloqvi crediderunt.* Et paulò post: *Qvid ergò est, cum tradiderit regnum Deo & Patri: qvasi modò non habeat regnum Deus & pater: sed qvia omnes justos in qvibus nunc regnat est fide viventibus mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, perducturus est ad speciem qvam visionem dicit idem Apostolus, à facie ad faciem: ita dictum est, cum tradidit regnum Deo & Patri: ac si diceretur, cum perduxerit credentes ad contemplationem Dei & Patris. Sicut enim dicit, omnia mihi tradita sunt à Patre meo, & nemo novit Filium, nisi Pater, & nemo novit Patrem, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare. Tunc revelabitur à Filio Pater, cùm evacuaverit omnem principatum & omnem potestatem & virtutem, i. e. ut necessaria non sit dispensatio similitudinum per angelicos principatus & potestates & virtutes &c.*

§. XXII. Porrò *Theophylactus*, Bulgarorum Archi-Episcopus, seculo nono, circiter anno DCCC LXXX. ad h. l. (ed. Basil. cIↄ. Iↄ. XL. p. 68.) ita: *Duo regna Scriptura novit, alterum qvidem vendicationis & usurpationis, alterum vero creationis. Creationis igitur nomine in omnes Græcos, Judæos, ipsos dæmones, ac nolentes imperium exercet. Omnium verò fidelium dominatur, qvi suapte sponte subiiciuntur Christo, vendicationis ratione, h. e. qvo Deos sibi proprios & familiares reddat, & suo per verbum regno accenseat. De hoc itaq; regno dicit Scriptura: postula à me & dabo tibi gentes: & data est mihi omnis potestas. Hanc tradit Patri, h. e. transigit strenuè & perficit. Veluti rex qvispiam bellum filio suò commiserit adversum gentes, qvæ defectionem sint molitæ, ut eos gubernat. Confecto itaq; bello, domitis & subactis rursum gentibus, tunc dicitur bellum tradere patri, h. e. submonstrare, qvod delegatum sibi opus perfecerit. Ait itaq; Paulus, qvod simul atq; omnia subjecerit Filius, tum finis sit. Tum enim perfectè Christus super nos regnat.* Hactenus Theophylactus.

§. XXIII. Subveniet huic *B. Lutherus* in h. l. Christus wird den Glauben und das verborgene Wesen beyseit thun / und die seinen darstel-

len

len für GOtt den Vater/ und uns also offenbährlich setzen in das Reich/ das er angerichtet hat/ das wir ihn sehen werden ohne deckel und dunckel Wort.

XXIV. Porrò D. D. *Chemn.* LL. part. I. art. de Deo Filio, p. m. 65. *Regnum ipsum per se non cessabit, sed modus regnandi, sc. per fidem, Verbum & Sacramenta mutandum innuit. Sistet enim nos DEO, ut sine omni velamento in specie, de facie ad faciem DEum videamus. Ibi propriè vocabitur regnum DEI: & Christus, qvia DEus, non excludetur ab illo regno. Nam & nunc qvidem etiam est regnum DEI: propriè tamen vocatur regnum Christi. Qvia DEus in absconditâ suâ majestate absconditus latet, & Christus per involucrum verbi & sacramentorum administrat regnum.*

XXV. *Flacius Illyr.* in Clav. part. 1. ad voc. *Regis* p. m. 1023. *Christus homo & Ecclesia caput, DEI respectu dicitur DEO subjectus, mundi verò respectu regnare: qvia scil. ministerio suo defunctus, & ad dextram Patris evectus, omnem potestatem accepit in cœlo & in terrâ: qvâ ratione Rex cœli & terræ designatus est, sed ita, ut DEus per eum hæc omnia administret: qvo rursus respectu DEO subjicitur. Positum est autem illud Christi regnum tùm in gubernandis fidelibus, ut magnificè describit Apostolus Eph. 4. tùm in debellandis adversariis, inter qvos etiam Mors disertè numeratur ab Apostolo, ut scil. ad resurrectionem mortuorum illa descriptio accommodetur. Debellatis igitur cunctis ad unum hostibus, sublatisq́; omnibus illis gradibus, qvi illi regno & administrationi serviebant, fidelibus deniq́; victoriam adeptis, & capiti suo prorsus conjunctis: cessabit sc. illud regnum, qvod inferiorum respectu obtinebat: idq́; nullâ cum Christi imminutione, sed summâ cum gloriâ: ut si qvis præses provinciæ re omni prosperè confectâ domum rediret ad triumphum. Tunc igitur Christus homo jam integer, i. e. cum membris suis omnibus (qvæ vocat Apostolus Christi πλήρωμα, Eph. 1.) DEO plenè subjicietur, ut omnes plenè DEI gloriâ impleantur: omnes, inqvam, nullo medio interposito velo, DEI contemplatione felices ac beati in æternum perfruantur. Nam qvò propior erit ista subjectio, eò major erit felicitas. Interim verò Christus semper eminebit, tùm qvia DEus est, Patri in omnibus cum Spiritu S. æqvalis: tùm qvia Ecclesiæ caput, sed qvæ tum erit cum eo cohæres: ac proinde non tàm illi subjecta, qvàm cum eo conjuncta, idq́; prorsus gratis.*

XXVI. *Dn. D. Tilem. Heshus.* & *Ægid. Hunn.* Comment. in h. l. *Qvæ de regno tradendo dicuntur, non de regno ipso absolutè, sed de certo regiminis modo & administratione, qvæ Verbi & Sacramentorum sceptro fit in medio inimico-*

micorum, interpretantur, quod secundùm quid resignaturus & traditurus sit Patri regnum, quia & militia illa desinet adversus inimicos regni, status q; Ecclesiæ militantis cessabit, & ministerium Verbi ac Sacramentorum abolebitur; regnabit autem nihilominus unà cum Patre & Spiritu S. Christus, quà DEus, in unitate essentiæ, & quà homo in dextrâ gloriæ in omnem æternitatem.

XXVII. *Andr. Osiander* Comment. ad h. l. *Cum tradiderit regnum, i. e. post beatam resurrectionem non amplius erunt mundana imperia: nec Christus Ecclesiam per ministerium Verbi & Sacramentorum ampliùs gubernabit: sed Ecclesiam (plenè liberatam ab omni malo) sistet Patri suo cœlesti.*

XXVIII. *B. Balduinus* in Comment. ad h. l. *Dicitur autem Christus tradere regnum DEO & Patri non respectu divinitatis: Ita enim regnum habet æternum cum Patre & Spiritu S. neq; etiam intelligitur hic regnum potentiæ, quod in omnes creaturas habet, neq; illud unqvam deficiet, sed regnum gratiæ in Ecclesiâ. Hoc ei commissum est à DEO Patre, qvando constitutus fuit Rex super montem Sion, Ps. 2. Administravit illud cum in terris esset prædicando verbum, edendo miracula, patiendo & moriendo, & postqvam in cœlum ascendit, administrat illud etiamnum sedens ad dextram DEI, intercedens pro nobis, dans dona Ecclesiæ, & constituens verbi præcones, qui virtute verbi divini expellant diabolum, & convertant corda filiorum ad patres, & corda patrum ad filios. Et hæc administratio regni sui durabit usq; ad novissimum diem: ibi finis erit prædicationis, finis sacramentorum, finis intercessionis Christi, finis etiam fidei: tunc tradet regnum suum DEO & Patri, qvando Ecclesiam suam sistet coràm, immaculatam & ab omni malo prorsus liberatam perfectis & peractis omnibus iis, ob qvæ filius DEI à Patre missus fuerat in mundum. Ibi finem habebit regnum gratiæ, & incipiet regnum gloriæ: ubi DEus divitias suas beatitudinis electis suis coràm intuendas dabit.*

XXIX. *Wolfg. Frantz* b. m. in de Interpr. Script. S. Orac. CXIII. m. p. 673. *Cæterùm pro meliore intelligentiâ notandum, qvod qvando pater Filium præficit operi Redemptionis & regno Ecclesiæ, ipso ille sese non abdicavit.* Et paulo post: *Filius igitur est legatus & vicarius Patris, & tanquam vicarius Patris omnia necessaria accepit ad expeditionem suam. Ut legatus igitur & vicarius Patris regnabit, usq; ad mortem destructam, ibi tradet regnum vicariè administratum Patri suo.*

XXX. *B. Gerhardus* LL. Tom. IX. de extr. Judic. §. 112. p. m. 268. seqq. *Hæc traditio regni non est accipienda sensu Photiniano, qvasi per eam desiturum*

rum sit spirituale & cœleste Christi regnum. Socin in miscell. p. 63. id qvod pugnat cum expressis Scripturæ dictis æternitatem regni Christi adstruentibus Dan VII, 14. Luc. I, 33. &c. sed intelligenda: 1. οἰκονομικῶς de modo administrandi regnum, qvalis in hâc vitâ observatur. Non cessabit ipsum regnum, sed modus regnandi, postqvam Christus subjecerit sibi omnes hostes, desinet eô modô regnare, qvô nunc regnat, in medio scil. hostium. Et paulò post: Vel intelligendum 2. μετωνυμικῶς, qvod Christus in die novissimô electos, in qvibus regnum spirituale & cœleste obtinet, Patri cœlesti sistet, &c.

XXXI. *Dn. D. Calovius* super Aug. Confess. Tom. II, c. 5. §. 283 p. 1243. *Tradere dicitur Christus regnum DEO, tùm Ecclesiæ præsentatione, in conspectum Patris producet, partim ob κρίσιν, ut testetur munus sibi commissum fideliter expeditum partim ob ἐκλύτρωσιν, ut ad plenam gloriæ fruitionem admittatur electorum cœtus; tum regni DEI plenâ restitutione & perfectione, tùm mediatorii regiminis abdicatione, regniqʒ gratiæ, qvoad modum regiminis abdicatione, qvâ & militiæ finis imponetur, nec per Verbum & Sacramenta Ecclesia amplius administrabitur, ubi locus nullus regenerationi, justificationi, renovationi, sed tantùm æternæ Electorum glorificationi. Ex his autem minimè inferri potest totalis regni Christi, & qvidem omnis abdicatio & depositio sed si depositio aliqva infertur, ea solùm in modo regnandi, certæ regiminis formæ cessatione consistit: qvum æternùm regnare debeat Christus secundùm Scripturam, &.*

XXXII. *Mich. Walther.* B. m. in harm. Bibl. ad Jes. c. IX. pag. 591. *Non agit Apostolus de regno Christi in se, qvod nunqvam depositurus est, sed de statu gubernationis suæ qvem mutabit post finem mundi, ubi non amplius reget electos sceptro Verbi prædicati. Nec infirmitates aliqvas illi habebunt, qvibus hîc eos exercet Sathan. Hæc sententia constat ex Eph V, 26 ubi Christus dicitur mundare Ecclesiam suam lavacro aqvæ, ut exhiberet eam gloriosam, sanctam & immaculatam: illa mundatio fit in hâc vitâ, & pertinet ad Ecclesiam militantem, exhibitio seqvetur in Ecclesiâ triumphante, & hæc erit Regni traditio, qvando electos suos ex potestate Diaboli ereptos sistet æterno Patri, à qvò in mundum missus est, ut tale regnum sibi compararet.*

XXXIII. *Biblia* tandem *Vinnariensia*: Wenn er den Glauben und das verborgene Wesen beyseitthun/und die Seinen/als seine Reichsgenossen/für GOtt dem Vater darstellen/ und sie offenbarlich in das Reich setzen wird/ das er im Himmel angerichtet/ das sie ihn sehen werden ohne deckel und denckele wort. Verba ipsissima fere B. Lutheri. Vid. suprà. §. XXIII.

XXXIV. Jam nostram, pro instituti qvidem præsentis ratione, subjungemus qvoq; sententiam, vel qvalemcunq; illam. Ac primò nunc qværitur, juxta superiora: *Qvis traditurus sit?* Resp. JESUS CHRISTUS, idemq; heri & hodiè & in secula, Ebr. XIII, 8. Θεάνθρωπος ille, inqvam, DEUS ex substantiâ Patris ante secula genitus, Homo ex substantiâ matris in seculo conceptus & natus: idemq; consideratus qvantum unionem personalem & communionem (περιχώρησιν) duarum naturarum divinæ & humanæ mutuam, realem, debitam, intimam & imperscrutabilem, communicatis porrò ἰδιώμασι utriusq; naturæ invicem & debito modo (qvô de alibi rectiùs & pluribus) ad communem possessionem, usurpationem & denominationem: proporrò Idem non in statu suæ exinanitionis factæ in hoc tempore, sed Exaltationis & majestatico post hoc: & qvidem in specie superatis adeò hîc, in his terris, Officio suo prophetico & sacerdotali: item, Descensu ad inferos, resurrectione à morte, ascensione ad cœlos, sedens idem ad dextram Dei, resuscitatis prætereà mortuis, exercito judicio extremo & universali, executioni datis impiis, reprobis & diabolis ad infernum, piis & electis ad vitam æternam, sub finem deniqve consummationis mundi vel seculi hujus: hic, hic dico tradet traditurusve est: notes adhuc verò, Idem non secundum utramq; naturam, neq; etiam secundum divinam, juxta qvam utpote nihil in tempore accepit, potiùs omnia, omnina habuit, Rom. IX, 5. Coloss. II, 9. 1. Joh. V, 20. sed qvicqvid accepit datumq; ipsi est, factum secundùm carnem vel humanam naturam, Psal. II, 6. Dan. VII, 13. Matth. XXVIII, 18. Joh. III, 35. cap. XIII, 3. Ebr. II, 8. 1. Petr. III, 22. &c. adeoqve & hoc, hoc dico modo ac ratione, alio nullo traditurus est tradetq;.

XXXV. Porrò, nunc *qvid traditurus est*, (ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, Rom. IX, 5.) CHRISTUS? Resp. τὴν Βασιλείαν, *Regnum*. Et *qvale* verò *hoc*? & *qvalis traditio illa*? Resp. τὴν Βασιλείαν, dico, Regnum; non *Potentiæ* & *Gloriæ*: qvalia habet habiturusq; est unà cum Deo Patre & Spiritu S. jure duplici, altero naturæ & ex sese, ut Filius Dei æternus, altero mediationis vel adoptionis naturæ humanæ in ὑπόστασιν suam, in omnem æternitatem. Conf. & vid. loca suprà cit. §. XIII. & XIV. 2. Sam. VII, 12. seqq. 1. Chron. XVIII, 11. seqq. Psal. II, 6. seqq. Psal. LXXII, 8. LXXXIX, 35. seqq. CX, 1. Jes. IX, 7. Dan. II, 44. cap. VII, 14. & 27. Matth. XVIII, 20. c. XXVIII, 20. Luc. 1, 33. Joh. XVIII, 36. Ephes. I, 22. seq. cap. IV, 9. Col. II, 15. Ebr. I, 8. 2. Petr. I, 11. Apocal. XI, 15. XII, 10. &c.

Sed

Sed *Gratiæ* maximè. *Qvale verò hoc?* Resp. Qvod exercuit variè qvidem: I. Universè & in communi, per totum Mediationis suæ Opus, à primo Gratiæ, miserationis, inclinationis, humiliationis & incarnationis suæ momento, usq; ad ultimum extraditionis hujus suæ, qvâ de hic & nunc, punctum, antecedenter, ἀμμέσως & conseqventer, in statu utroq; & exinanitionis & exaltationis, officio verò triplici prophetico, sacerdotali & regio, inclusis scil. includendis & exclusis excludendis. II. In specie v. gr. per totam Vitam suam, in ministerio publico, Passione, morte, sepulturâ, &c. III. Specialissimè verò in operatione ipsissimâ Gratiæ suæ specialis in Ecclesia militante adhuc in his terris: ex gr. ejusdem per Verbum, Legis & Evangelii, Vocatione, ministerii ecclesiastici institutione, sacramentorum legitima dispensatione, conversione hominum per pœnitentiam & fidem, justificatione, sanctificatione, conservatione & confirmatione finali, similibus. De qvibus omnibus Mediator ipse expressè & summatim qvodammodò Johan. XVII. 4. *Pater, ego te glorificavi in terrâ, Opus* (regnum gr.) *consummavi, qvod dedisti mihi, ut facerem*: & in cruce ipsâ, Joh: XIX, 30. *Consummatum est.* Hæc atq; talia, dico, regni id commissum sibi jam olim à Deo Patre, qvin totâ S S. Trinitate, inclusâ non exclusâ, sic dicendo, & ipsâ ὑποστάσει suâ, administratum verò à sese tradet, tradet tunc dico.

XXXVI. Porrò, *qvalis* verò *traditio hæc?* Resp. (1) de præterito & præsenti, qvâ actum. (2) non, de futuro, effectû vel fructum (3) non totalis vel absoluta aut simplex, i. e. non totale & omne regnum suum, ut suprà ex parte jam dictum, tradet. (4) sed κατά τι, secundùm qvid: (5) qvod habuit scil. concreditum sibi instar feudi cujusdam: salvo jure potestatis αὐτοκρατορικῆς, item conferentis totiusq; sic dicendo, Deitatis: (6) abolitione plerorumq; suprà dictorum, ex gr. Verbi prædicationis, Legis, Evangelii, Sacramentorum, ministerii totius Ecclesiastici, Fidei, conversionis, regenerationis, justificationis, sanctificationis, crucis, similium: devictis item Sathanâ, carne, mundo, peccato & deniq; morte: (7) abdicatione adeò factâ vel resignatione hujus œcumenici & particularis regni hactenus administrati. (8) restitutione verò, declaratione & testificatione qvodammodò solenni tunc ejus expediti in cœlis & coràm Deo, totâ SS. Trinitate, angelis & sanctis omnibus: (9) præsentatione talium, & præcipuè sub sese, Capite tanqvàm, etiam suorum vel electorum, (totius Ecclesiæ militantis hactenus) in triumpho qvasi qvodam solenni.

(10) de-

(10) deniq; perfectione eorundem omnium, (cum complemento suo) & in meliorem multò perfectissimumq; statum (gloriæ) translatione & commutatione, ad beatissimam unà cum Deo, gloriosam & sempiternam in posterum communionem, claram ejusdem & plenariam visionem & fruitionem &c. &c.

XXXVII. Membrum qvintum, immediatè præcedens, (anteqvam hinc abeamus) declaramus adhæc utcunq; Metaphorâ qvâdam à rebus desumptâ humanis, in hunc ferè modum: Rex qvidam Filium suum cum imperio, imò potestate non tantùm vicariâ ac delegatâ, sed αὐτοκρατορικῇ, in aliqvam sui regni provinciam mittit, ad compescendum rebelles: qvibus feliciter peractis hic domum reversus tradit Patri imperium dictum, h. e. idem resignat ac restituit. B. Frantzius alio simili rem declarare satagit, studet, de Interpret. Script. S. Orac. CXIII. sub finem: p. m. 674. *Romæ duo*, inqvit, *seu bini semper præsidebant Consules æqvali prorsus potestate. Sæpè autem necessitate rebellantium hostium urgente, unus vel alteruter cum certo exercitu mittebatur in longinqvam provinciam, cum plenissimâ & omni potestate. Hæc ejus profectio erat profectio vicaria, & durabat illa forma sui regni, donec post debellatos hostium exercitus triumphabat, ubi cum Senatu toto itidem non tantùm in illos devictos, sed etiam in alios omnes Romani Imperii subditos usq; ad finem vitæ suæ dominabatur. Eodem pacto* CHRISTUS *missus ad debellandos hostes totius generis humani fungitur officio illo suo, & tandem sistet totam Ecclesiam suo Patri. & sic tradet regnum Patri, qvoad humanitatem suam, cum Patre ut antea regnabit in secula seculorum.*

XXXVIII. Membrum octavum & nonum, immediatè præcedentia his verò declaramus Scripturæ S. locis: dicens, vel diceręq; tunc qvasi (προσωποποιΐα) CHRISTUS, ex Johan præsertim cap. XVII, 4. *Pater, ego te glorificavi in terrâ: opus* (regnum gr.) *consummavi, qvod dedisti mihi ut facerem.* vers. 6. *manifestum feci nomen tuum, qvos dedisti mihi selectos è mundo: tui erant & mihi dedisti eos, & sermonem tuum servarunt.* vers. 12. *qvos dedisti mihi ego custodivi, & nemo ex iis periit.* vers. 24. *Pater, qvos dedisti mihi, velim ut ubi sum ego, & illi sint mecum, ut spectent gloriam illam meam, qvam dedisti mihi.* & ex Ephes. V, 26. *Sisto tibi Ecclesiam, ecclesiam gloriosam, non habentem maculam aut rugam aut qvicqvam ejusmodi, sed sanctam & inculpatam &c.*

XXXIX. Demum tertiò: *Cui traditurus est Christus id regni?* Resp. τῷ

Θεῷ

Θεῷ καὶ πατρὶ (verba textûs) vel Deo Patri, originis habito respectu. Vid. & conf. omninò suprà §.IX. vel potiùs vocabulo *Patris* absolutè & essentialiter, non relatè & personaliter sumptô, conf. Jes. IX.6.&c. hoc est (juxta consensum totius Scripturæ S.) Universæ SS. Deitati vel Triadi, non excluso sese, Filio Dei, secundâ SS. Trinitatis personâ, vel certè naturâ divinâ Filii Dei, &c.

XL. Atq; hæc hactenus de Extraditione Regni Christi in manus Dei Patris sui. Restat adhuc verò, ut anteqvam ad reliqva transitum faciamus, audiamus paucis matæologiam item præcipueq; Photinianorum & veterum recentiorumq;, alienum planè sensum, & huic nostræ declarationi contrarium, in hoc nostrum sive dogma sive thema inferentium. Utut enim qvidem Regium Christi officium vel Regnum Ejus satis speciosè describat Catechismus Racoviens. min. L. de Off. Christi reg. pag. m.275. scil. (verba ipsissima: subdola pleraq; tamen) *qvod DEus eum suscitatum à mortuis, & in cœlos assumptum, à dextris suis collocavit, ei potestate in cœlis & in terrâ omni datâ, & omnibus ipsius pedibus, se excepto, subjectis, ut fideles suos gubernare, tueri, & æternum servare possit:* & porrò Smalcius, de divin. Christi, cap. 15. multus sit in hoc officio regio vel regno extollendo: attamen Socinus in miscell. p.63. (secutus patrem suum Photinum, Vid. Nicephor. histor. eccles. lib. IX. cap. 11. p.m. 401.) & præsertim Smalcius vicissim, in Refut. thes. Schopp. de Trin. pag. 34. add. Joh. Crellius, alii apud Dn. D. Calov. passim, expressè: *Regno Christi æterno durationem & certum terminum ac finem affigunt*, ex hoc loco nostro, 1. Cor. XV, 24. Ita enim Smalcius alleg. loco: *Mutatio modi regnandi non est traditio regni. Nam & is regnum retinet, qvi modum regnandi mutat. Paulus autem ait Christum regnum traditurum, ita scilicet, ut finis ejus futurus sit: nam mox addit: oportet enim regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedes suos. Unde apparet finem regni futurum, &c.* & qvæ seqvuntur ibidem. Cœterùm exceptiunculis hisce cum jam satis responsum sit apud alios: B.B. Franzium, contra Smalcium ipsum, Gerhard. T. IX. de extr. jud. §. 112. seqq. Jos. Stegmann. Photinianis. Disp. *XXVII.* qvæst. 6. Himmel. Photin. Disp. IX. thes. 86. seqq. maximè verò maximè rever. nostr. Dn. D. Calovium super Aug. Conf. Tom. II. cap. V. contr. Crellium, passim, ita alibi: nos præsertim Val. Smalcium hâc vice cum illo subtilis Jul. Cæs. Scaligeri monito (qvod succurrit modò nobis, nec extra rem planè, & in S.S. Scripturis non minùs valido) lib. 1. de plantis, &c. dimit-

 timus;

timus: *Ubi res*, inqvit, scribitq; ex Aristotele ferme, *constat, si opinio adversetur rei, qvarenda ratio ejus, res non ignoranda vel neganda.* Subsumimus adeoq;: Constat autem res, qvæ sufficientissimè suprà claris S. Scripturæ locis & dictis confirmata demonstrataqve est: Regnum Christi nempe æternum fore perpetuumq; duraturum, absq; omni fine vel ævo, nimirum Potentiæ, maximè verò Gloriæ. V. & conf. superiora, præsertim §. *XIII. XIV.* & *XXI.* Ergò. Addo: Animi pietatis veritatisq; studiosi jam non fuerit laborare, qvomodo veritatem hanc (Regni Christi æterni) objectiunculis qvibusdam impugnare & suspectam reddere possit: (& qvorsum verò, nisi eò, aliàs lusus ille tuus, Smalci, in aucupandis vocabulis & phrasibus qvibusdam?) sed potiùs solicitum esse, qvomodo sua dubia ritè solvere diluereq; possit: qvod à nobis, spero, in decursu superioris tractationis abunde factum.

XLI. Succedit nunc II. priori dogma secundum, novissimorumqve omnium novissimum & ipsum, Ὑποταγὴ nempe vel *Subjectio CHRISTI DEO Patri suo.* Ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα (verba ipsissima Apostoli, vers. 28) Τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα: *Cum autem subjecta fuerint illi omnia, tunc & ipse Filius subjicietur illi subjicienti ipsi omnia.* De qvo & ipso qværi nunc vicissim poterat: *1. Qvis ille subjiciendus? 2. Qva & qvalis futura illa subjectio?* & *3. Cui subjiciendus sit?* At verò & heic, anteqvam de qvæsitis hisce nostram exponamus mentem vel qvalemcunq;, anteponemus iterum scripto ipso cum Veterum tum recentiorum Scriptorum ecclesiasticorum effata circa hanc rem.

XLII. Ita ergò primùm *Origenes Adamantius* (seculo tertio, anno CC XXVI.) Tom. I. Homil. 7 in Levit. c. 10. Edit. Bas. cIↃ IↃ. LVII. p. 151. *Donec ego non sum subditus Patri, nec ipse dicitur Patri esse subjectus. Non qvo Ipse subjectione indigeat apud Patrem, sed pro me, in qvô opus suum nondum consummavit, ipse dicitur non esse subjectus. Sic enim legimus, qvoniam corpus sumus Christi & membra ex parte. Qvid autem est, qvod dicit ex parte, videamus. Ego nunc (verbi gratiâ) subjectus sum DEO secundum spiritum h. e proposito & voluntate: sed qvamdiu in me caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, & nondum potui carnem subjicere spiritui, subjectus qvidem sum DEO, verum non ex integro, sed ex parte. Si autem potuero etiam carnem meam, & omnia membra mea in consonantiam spiritus trahere, tunc perfectè videbor esse subjectus. Si intellexisti, qvid sit ex*

sit ex parte, & qvid sit ex integro esse subjectum, redi nunc & ad id, qvod de subjectione Domini proposuimus: & vide qvia cum omnes corpus ipsius & membra esse dicamur donec sunt aliqvi in nobis, qvi nondum perfectâ subjectione subjecti sunt ipse dicitur non esse subjectus. Cum verò consummaverit opus suum & universam creaturam suam ad summam perfectionis adduxerit, tunc ipse dicetur subjectus in his, qvos subdidit Patri, & in qvibus opus, qvod ei Pater dederat, consummavit, ut sit DEus omnia in omnibus. Porrò Idem in Ps. XXXVI. Hom. II p. 500. *Sed & Apostolus magna qvidem & mystica de subjectione significat dicens: Cum autem subjecta ei fuerunt omnia, tunc & ipse Filius subjectus erit ei, qvi sibi subdidit omnia. Audi ergo qvid dicit, qvia omnia necesse est Christo subjecta esse, & tunc ipsum esse subjectum, subjectione videlicet illâ qvam de spiritu intelligi dignum est. Interim necesse est omnia Christo esse subjecta, ut tunc demum etiam ipse impletis omnibus & perfectis per subjectionem, tanqvam victoria sua hanc referens palmam, Patri dicatur futurus esse subjectus. Qvod nisi mysticè intelligatur, impium aliqvid sine dubio non advertentibus indicare creditur. Non enim putandum est, qvod Filius DEI nunc qvidem Patri neqvaqvam subjectus sit, in novissimis verò temporibus, cum sibi fuerint cuncta subjecta, tunc erit & ipse subjectus, sed qvia omnia nostra in se recepit, & se esse dicit, qvi in nobis esuriat, sed qvi in nobis sitiat, & nudus sit atq; æger, qviq; hospes, & qvi retrusus in carcerem, & qvicqvid uni ex minimis suis factum fuerit, sibi factum esse testatur: conseqventer & meritò cum unusqvisq; nostrum plenè & perfectè subditur DEO, ita ut in nullo prorsus inobediens pareat, se esse subditum protestatur.* Conf. Eund. Tom. II. comment. in Matth. Tract. XXX. ad cap. XXIV. Matth. pag. 177.

XLIII. *B. Athanasius*, Archiepiscopus Alexandrinus (seculo 4. Anno CCCXXVI.) edit. Commelianæ clↄ Iↄ cI. Tom. I. de Natur. Hum. suscept. p. 476. *Hoc de subjectione mundi, qvæ in carne ejus futura est, intelligitur. Nam de regno ejus divino Daniel effatus est his verbis: Et regni ejus non erit finis: qvemadmodum & Angelus virgini locutus est: Et regnabit in æternum & regni ejus non erit finis.* Et paulò post: *Qvæ verba hunc habent intellectum, qvùm omnes Filio subjecti, ejusq; membra reperti fuerimus, ac per eum geniti in Filios DEI, vos enim estis (inqvit) in C. J. tunc & ipse pro nobis subjicietur Patri, ut caput pro suis membris. Qvamdiu enim non subjecti sunt omnes ipse eorum caput nondum subjectus Patri suo videtur, expectans sua propria membra.* Porrò Idem Tom. II. contra Macedon. Dial. 1. p. 238.

 Nimi-

Nimirum qvia Servi formâ sumptâ, eum in DEI formâ foret, necessariò subjectionem qvodq; servilis formæ assumens subjicitur pro nobis suo ipsius Patri, non naturæ Deitatis, sed formæ servilis, qvam sumpsit unione. Et qvid est, cur Filii naturam imminui censeas ex eo, qvod subjicitur Patri? Et de assumpt. hominis p.414. *Hoc evidenter ad Deitatem divinitatis Filii DEI non pertinet dictum, dum per ipsum cuncta sint facta, & semper illi fuerint subdita.* Addatur porrò *Hilarius* iterùm suprà cit. II. §. XX. Vide illum ibid.

XLIV. Præterea *Gregorius, Nazianzenus* Episcopus, cognom. Theologus (Anno CCCLXX.) Edit. Basil. M. D. LXXI. Orat. V. de Fil. II. p.145. *Huic adjungito & illam subjectionem, qvâ Filium Patri subjicis. Qvid ais? qvasi verò non jam Patri qvoq; subjectus sit. Omninò necesse est eum DEO subjici, qvia ipse DEus est. Tanqvam de pradone qvodam & adversario verba facis. Verumenimverò sic mihi rem considera. Qvemadmodum exsecratio propter me vocatus est, qvi exsecrationem mei abolevit: itemq; peccatum, qvi peccatum mundi tollit: pro veteri deniq; Adamo fit novus: sic etiam inobedientiam meam facit suam, tanqvam totius corporis caput.*

XLV. *Epiphanius*, Salaminæ Cypri Episcopus (Anno CCCLXX.) Hæres. LXIX. (Edit. Basil. cIↄ. Iↄ. XLV. p.384. seqq.) *Cum tradiderit regnum DEO & Patri, non opponitur illi, & regni ejus non erit finis: ambo qvi talia de Domino & CHRISTO dixerunt omnium fide dignissimi sunt, Angelus Gabriel sanctus, & sanctus Apostolus Spiritu S. repletus: qvidnam dixerint illi, qvi vitalis negotii sunt ignari? Num qvod contraria sibi ipsi sit Scriptura, qvæ omnia semper verè dicit? absit. Sed velut ab initio diximus, propter assumptionem humanitatis, omnia rationi co sentaneam conseqventiam habent. Si enim tradit regnum tempori, ergò nunc neq; regnat. Si verò nondum regnat, qvomodo reperitur semper adorari ab Angelis & Archangelis ante adventum in carne, & in adventum in carne, velut Scriptura de ipso dicit, nimirum dum ait: Qvum induxerit primogenitum in orbem terrarum. Et, adorent ipsum omnes Angeli DEI. Et rursus sedet in dexterâ Patris. Et flectet se ipsi omne genu cœlestium & terrestrium & inferorum.* Et paulo post: *Neq; enim tunc velut tyrannidem gerens filius non subjectus est Patri, neq; subjectus est velut servus, & potestatem non habens, ex patre genitus ejusdem naturæ & ejusdem Deitatis. Neq; tunc juxta defectum, neq; juxta diminutionem, neq; juxta necessitatem, neq; juxta cessationem ut ipse desinat, subjicitur Patri. Sed velut filius genuinus unigenitus, cum Patre regnans semper in unam unitatem, & ad unum præmium honoris adducens omnem creaturam,*

rum, & docens suam Ecclesiam, ut sit DEus omnia in omnibus. Nam una est Deitas, una dominatio una glorificatio Patris, Filii & Spiritus Sancti: ita ut decenter honoretur Pater à Filio, & Filius ut genuinus Filius, & Spiritus S. velut qui non alienus sit à Patre & Filiô. Igitur regnat semper, qvi omnibus adoratur, &c.

XLVI. *S. Ambrosius*, Mediolanensis Episcopus (seculo 4. Anno CCC LXXIV. Edit Basil. clɔ. Iɔ. XXVII.) Tom. II. de Fide, lib. V. c. 6. p. 135. *Sicut Filius hominis, regnum accepit DEI Filius: ut Filius utiq; hominis etiam traditurus est qvod accepit: sicut filius hominis tradit: ergò & ut filius hominis subjectionem utiq; per conditionem carnis non per majestatem divinitatis agnosceret. Et tu ad contumeliam objicis, qvod ei subjecerit omnia DEus, cum audias, qvod regnum filius hominis DEO tradat. Et ut in superioribus diximus libris, legeris: Nemo venit ad me, nisi Pater attraxerit eum, & ego resuscitabo eum in novissimo die. Si literam seqvamur, vide magis atq; adverte unitatem honorificentiæ, & pater subjecit filio, & filius Patri tradet.* Idem, cap. VII. pag. 137. *Qvomodo igitur subjectum dicemus? Sabelliani & Marcionitæ dicunt, qvod hæc futura sit Christi ad DEum Patrem subjectio, ut in patrem filius refundatur. Si ergò ea erit Verbi subjectio, ut resolvatur in patre DEus Verbum, ergò & qvæcunq; Patri filioq; subjecta sunt, in patrem & filium resolventur, ut sit DEus omnia & in omnibus creaturis. Sed absurdum est dicere: Non igitur per refusionem subjectio. Alia sunt enim qvæ subjiciuntur, ea utiq;, qvæ creata sunt, & alius cui fit subjectio. Conticescant itaq; sævæ refusionis interpretes, atq; utinam & illi tacerent, qvi qvoniam resolubile Dei Verbum, Dei sapientiam probare non possunt, infirmitatem divinitatis subjectioni ascribunt, dicentes qvod scriptum est: Cum autem subjecta illi fuerint omnia, tunc & ipse subjectus erit.*

XLVII. *S. Gregorius*, *Nyssenus* Episcopus, S. Basilii frater (anno CCC LXXX.) Edit. Paris. clɔ Iɔc V. Tom. I. Oper. Orat. ad h. l. pag. 570. post alia aliaq;: *DEI subjectio est perfecta & omni ex parte absoluta à malo abalienatio. Qvando ergò instar primitiarum omnes semoti fuerimus à vitio, tunc tota natura conspersio commista cum primitiis & effecta unum corpus boni tantum in se suscipiet principatum: & sic universo corpore nostra natura contemperato cum divinâ & ab interitu alienâ naturâ, illa Filii qvæ dicitur subjectio, fit per nos, cùm qvæ in ejus corpore rectè se gerit subjectio, ad eum referatur, qvi gratiam subjectionis in nobis est operatus. Hic est ergò sensus dogmatis à magno Paulo traditi.*

XLVIII. *Joh. Chrysostomus*, Episcopus Constantinopolitanus (Anno CCCXCVIII.) Edit. Basil. cIɔ Iɔ XXII. Tom. V. Homil. ad hunc locum p. 363. *Qvæcunq; ejusmodi dicta Christo tribuuntur, ea ad Ecclesiam Christi pertinent:* & qvæ alia seqvuntur, apud hunc. Vid. & lege Homil. totam.

XLIX. *S. Augustinus* Tom. III. de Trinit. lib. 1. cap. 8. (edit. Basil. col. 246. seq.) *Illud autem qvod dicit Apostolus: Cùm autem ei omnia subjecta fuerint tunc & ipse filius subjectus erit ei, qvi illi subjecit omnia: Aut ideò dictum est, ne qvisqvam putaret, habitum Christi, qvi ex humanâ creaturâ susceptus est, conversum iri posteà in ipsam divinitatem, vel ut certius expresserim Deitatem, qvæ non est creatura, sed est Trinitatis unitas incorporea & incommutabilis, & sibimet consubstantialis, & coæterna natura. Aut, si qvisqvam contendit, ut aliqvi senserunt, ita dictum: & ipse Filius subjectus erit ei, qvi illi subjecit omnia: ut ipsam subjectionem, commutationem & conversionem credat futuram, creaturæ in ipsam substantiam vel essentiam creatoris, i. e. ut qvæ fuerat substantia creaturæ, fiat substantia creatoris: certè vel hoc concedit, qvod non habet ullam dubitationem, nondum hoc fuisse factum, cùm Dominus diceret: Pater major me est. Dixit enim hoc non solùm anteqvam ascendisset in cælum, verum etiam anteqvam passus resurrexisset à mortuis. Illi autem qvi putant humanam in eo naturam in Deitatis substantiam mutari atq; converti, & ita dictum: tunc & ipse Filius subjectus erit ei, qvi illi subjecit omnia: ac si diceretur, tunc & ipse filius hominis, & à Verbo DEI suscepta humana natura commutabitur in ejus naturam, qvi ei subjecit omnia, tunc futurum putant, cùm post diem Judicii tradiderit regnum DEO & Patri. Ac per hoc etiam secundùm istam opinionem adhuc Pater major est, qvam qvæ de virgine servi forma accepta est. Qvod si aliqvi & hoc affirmant, qvod jam fuerit in Dei substantiam mutatus homo, C. J. illud certè negare non possunt, qvod adhuc natura hominis manebat, qvando ante passionem dicebat: Qvoniam Pater major me est, unde nulla contradictio est secundùm hoc dictum esse, qvod formâ servi major est Pater, cui in formâ Dei æqvalis est Filius. Nec qvisqvam cum audierit, qvod ait Apostolus: cum autem omnia ei subjecta fuerint, manifestum qvia præter eum, qvi illi subjecit omnia, ita existimet de Patre intelligendum, qvod subjecerit omnia Filio, ut ipsum Filium sibi omnia subjecisse non putet. Qvod Apostolus ad Philipp. ostendit dicens: Nostra autem conversatio in cœlis est unde & Salvatorem expectamus, Dominum Jesum Christum qvi transfigurabit corpus humilitatis nostræ, conforme ut fiat corpori gloriæ suæ, secundùm operationem suam, qva possit etiam*

iam sibi subjicere omnia. Inseparabilis enim operatio est Patris & Filii & c. Idem August. Tom. IV. Oper. Lib. LXXXIII. Quæst. quæst. 69. col. 586. *Qui Filium Dei Patri aqualem non esse contendunt, solent usurpare familiarius hoc testimonium, ubi ait Apostolus: Cum autem ei omnia subjecta fuerint, tunc & ipse Filius subjectus erit ei, qui illi subjecit omnia, ut sit DEus omnia in omnibus. Non enim posset eis error oboriri palliatus nomine Christiano, nisi de Scripturis non intellectis. Dicunt enim si aqualis est, quomodo subjectus erit ei? Quod utiq; simile est illa evangelica quastioni, si aqualis est, quomodo major est Pater? Ipse enim Dominus ait: Quoniam Pater major me est. Regula autem Catholica fidei sic se habet, ut cum aliqua in Scripturis dicuntur de Filio, quod sit minor Patre, secundum susceptionem hominis intelligantur. Cum vero ea dicuntur, quibus demonstratur aqualis, secundum id quod DEus est accipiantur. Apparet ergo quemadmodum dictum est, Pater major me est, Et ego & Pater unum sumus.* Idem August. Tom. VI. lib. cont. serm. Arianorum cap. 37 col 678. *Quod verò dicit Apostolus etiam in futuro seculo Patri Filium subjectum futurum, ubi ait, tunc & ipse subjectus erit ei, qui illi subjecit omnia: quid mirum, quandoquidem illa in filio forma humana mansura est, quâ semper major est Pater. Quamvis non defuerint qui illam tunc Filii subjectionem, ipsius humana forma in divinam substantiam commutationem intelligendam putaverint, tanquam hoc cuiq; rei subjiciatur, quod in eam convertitur & mutatur. Sed nos quid hic sentiamus, ostendimus, magis ideò dixisse Apostolum, etiam tunc Patri filium subjectum futurum, ne quis in eo putaret, spiritum & corpus humanum aliquâ conversione periturum: ut sit DEus omnia non tantùm in illius unius formâ hominis, sed in omnibus i.e. ut ad habendam vitam & satiandum in bonis desiderium nostrum, natura divina sufficiat. Tunc enim DEus omnia erit in omnibus, cum prater ipsum nihil omninò habere velle caperimus. Omnia quippe ipse nobis erit, quando ipso sufficiente nihil deerit.* Paria & hisce habentur contra Maximinum, Arianor. episcop. lib. 1. col. 691. & 700. lib. II. col. 719. seq. præsertim verò lib. III. col. 747. seqq. hisce conceptis verbis: *Intelliges, secundùm id, quod Christus est caput & corpus: Caput sc. ipse Salvator, qui resurrexit â mortuis & sedet ad dextram patris: & Ecclesia, qua est corpus ejus, plenitudo ejus, sicut apertissimè dicit Apostolus. Ac per hoc cum omnia Christo subjecta fuerint, & capiti & corpori erunt sine dubio subjecta. Nam secundùm id, quod sine tempore DEus natus est, nihil unquam potuit ei non esse subjectum.*

L. Porrò *Cyrillus*, Episcopus Alexandr. (Anno CCCCXXX.) Oper. Tom.II.Thesaur.lib.X.c.8.(Edit.Basil.M D.XLVI. p.130.) *Perspicuum omnibus est, non destrui aequalitatem subjectione. Subjicitur enim aequali aequale plerumq; dispensationis modo quodam. Nonne conceditis unum eundemq; Spiritum in Prophetis esse? Cur igitur Paulus scripsit, Spiritus Prophetarum Prophetis subjici? quomodo autem subjectio ab aequalitate Patris repellere filium poterit?* Et paulò post p. 132. *Subjectus nunc quoq; Christus Patri est, non tamen pro omnibus, sed pro solis credentibus in eum, pro quibus seipsum tanquam immaculatum agnum patri obtulit, ut ab omni peccato liberatos Patri offerret. Quando igitur omni undiq; exterminato errore, universus terrarum orbis ad verum DEum conversus, Dominum DEum J. C. confitebitur, salutariaq; ipsius mandata sequetur: tunc, inquam quia omnes ibi erunt subjecti, ipse quoq; pro omnibus patri subjicietur, & Pontifex omnium simpliciter factus, omnibus per seipsum participationem patris largietur. Sic enim DEus omnia erit in omnibus, per filium in omnibus habitans. Ideò non dicit, tunc ipse quoq; filius patri ut minor subjicietur: sed subjicietur, inquit, ut sit DEus omnia in omnibus.* Et post pauca: *Hac autem ministratio atq; subjectio non repellit eum à naturali dignitate filii. Nam quamvis naturâ filius & aequalis Patri, condescendens tn. etiam tunc ministrabit Patri, cognitionem Deitatis nobis largiens, ut tantum cognoscamus, quantum recipere poterimus.* Conf. & Eundem Dialog. de Trin. l.V. p.343. seqq.

LI. *Theodoretus*, Cyri Episcopus (Anno CCCCXXX.) Oper. Tom.II. ad h.l. pag.54. seq. (Edit. Colon. Agr. cIↄ Iↄc XVII.) *Oportet ergò breviter dicere Apostoli institutum. Scribebat Corinthiis, qui à Graecis fabulis nuper erant liberati. Illa autem fabulae sunt omni intemperantia & iniquitate referta, & ut alia taceam, & ne linguam polluam, Deos parricidas adorant, & dicunt filios contra parentes insurrexisse, & eos regno expulisse, ipsos autem dominatum arripuisse. Quia ergo de Domino Christo magna dixit, nempe quod omnem principatum, omnem potestatem & virtutem destruet, & ipsam etiam mortem cessare faciet, & omnia subjecit sub pedibus: ne ab aliis fabulis adducti existimarent, cum quoq; eadem fecisse Patri qui genuit, quae fecerunt qui ab aliis colebantur Daemones, necessariò cum dixisset,* quod omnia subjecta sunt, *subjunxit*, praeter eum scilicet qui ei subjecit omnia, & *adjecit*, quod ipse etiam filius subjicietur ei, qui ipsi subjecit omnia. *Non solum enim Patrem sibi non subjiciet, sed ipse etiam subibit subjectionem quae filio convenit. Divinus itaq; Apostolus, suspicans ne damnum ex Graecis oriretur*

tur fabulis, hac adjecit, hum lioribus verbis utens propter illorum humilitatem. Et post pauca: *Verumenimvero ea quæ sunt nostra, sibi applicat, & sua facit, qvandoqvidem ejus corpus appellamur, ipse autem nostrum caput nominatur. Hic peccata nostra accepit, & morbos nostros portavit &c.*

LII. *Theophilactus* & suprà citatus ad h. l. (Edit. Basil. cIↄ Iↄ. XL. p. 68. fac. 2.) *Ne qvis dicat, si Patri non est subjectus filius, nihil probibet patre filium fortiorem esse: hanc suspicionem ex abundanti diluit, inqviens, qvod & filius subjicietur Patri, filii erga Patrem concordiam & unanimitatem ostendens. Noveris itaq; Patrem esse causam & fontem potentiæ hujus qvæ est in filio, neq; filium, aliam qvampiam vim patri contrapositam putes. Qvòd si plusqvam par est humili dictione usus est Apostolus, ne mireris. Est enim in more D. Paulo, ut si qvando funditus qvicqvam tollere velit, multâ utatur redundantiâ. Qvemadmodum demonstraturus fidelem mulierem non coinqvinari neq; lædi, si cohabitet marito infideli: Sanctificatus est, inqvit maritus infidelis in uxore fideli: non hoc dicens, qvod infidelis qvùm sit vir, sanctus reddatur, verùm dictionis istius excellentia ostendens, qvod nihil lædatur fidelis ipsa conjunx: Sic h. in l. Subjectionis vocabulo funditùs tollit pravam istam suspicionem, qvâ suspiciari fors qvicqvam poterat filium Patre esse fortiorem, ut qvi tanta transigere possit. Atqvi Theologus Gregorius asserit, qvod filius omnia nostra sibi propria faciens, nostram etiam subjectionem propriam reputet. Nunc verò seditionem qvandam ciemus adversus DEum, infideles qvidem, cum eum abnegant, fideles verò dum affectibus suis inserviunt multi, etiamsi subjecti secundum hoc simus. Qvum verò alii qvidem agnoverint, qvem nunc negant, alii verò translati fuerimus ab affectibus in hâc vitâ omninò, tunc dicetur filius esse Subjectus. Humanitatis enim personam subiens sua facit, qvæ nostra sunt.*

LIII. Similia hisce fere nec non superioribus vide nunc etiam apud *Oecumenium* (seculo undecimo, circiter anno cIↄ LXX.) in hunc locum. Vid illum ipsum.

LIV. Porrò ex recentioribus scriptoribus: *D. D. Ægid. Hunnius* b. m. in Comment. ad h. l. & ex hoc *Andr. Osiander* in Comment. Bibl. hîc ita: *Consideratur hoc loco Christus, qvatenus cum electis & fidelibus suis unum corpus est. Hac ratione nondum dicitur completa illa Subjectio universorum qvando nimirum fidelibus adhuc imminet & dominatur mors: qvæ in glorioso demum Christi adventu planè abolebitur.*

F LV. B.

LV. *B. Balduin.* ad h. l. p. m. 800. *Intelligenda autem sunt hæc de Filio DEI, partim respectu humanæ naturæ; de hujus enim potestate in hostes suos hactenus egerat Apostolus; partim respectu officii mediationis. Ita qvidem filius semper subjectus fuit Patri à primo initio officii sui: sed & in plenâ suâ gloriâ, qvando huic filio subjecta erunt omnia, ipse tamen DEO subjectus manebit in eâ naturâ, in qvâ sub pedes ejus subjecta sunt omnia, & in officio illo, qvod DEus Pater filio suo delegavit: habet enim obedientia filii respectum subjectionis ad personam mittentem, licet missio & obedientia (juxta veterum regulam) non tollit æqvalitatem essentiæ vel potentiæ.*

LVI. *B. Gerhardus* Tom. IX. de Extr. judic. §. 112. p. m. 270. *Rectiùs ergò pii veteres hunc locum exponunt tùm de subjectionis declaratione, qvia qvando Christus tradet regnum DEO Patri, omnibus in augusto illo angelorum & hominum conspectu manifestum fiet, ipsum esse Patri subjectum secundùm sc. humanam naturam Epiphan. hæres 69. tum de subjectionis continuatione Theodor. in Comment. 1. Corinth. XV. tunc, h. e. etiam in magno illo triumpho Christus ratione humanæ naturæ erit Patri subjectus, tùm vel maximè (qvam expositionem reliqvis præferimus) de subjectione corporis mystici.* Id. Tom. eod. L. de Vit. ætern. §. 62. p. 856. *Omnia pedibus suis subjecit.* h. e. *publicè in conspectu Angelorum & hominum manifestabitur, qvod omnia à Patre ipsi sint subjecta, ipse etiam subjectus erit Patri, in suis sc. membris, cum qvibus unum corpus mysticum constituit. Pii in hâc vitâ sunt subjecti DEO secundùm spiritum, sed qvamdiu in ipsis caro adversus spiritum concupiscit, nondum ex integro, sed ex parte DEO subjecti sunt, ut notat Orig. homil. 7. in cap. 10. Levit p. 138. tunc verò penitus cessabit lucta carnis adversus spiritum, ac pii plenè, integrè ac perfectè, secundùm carnem & spiritum DEO erunt subjecti. In hâc vitâ piis adhuc imminet ac dominatur mors temporalis, sed tunc, qvando mors penitùs abolebitur, consummata erit beata illa subjectio.*

LVII. *D. D. Calov.* super August. Conf. Tom. II. c. 5. §. 285. *Harum explicationum qvarta* (de regiminis abdicatione) *& qvinta* (de subjectione secundùm humanam naturam) *cæteris præferenda videntur: qvibus nihil prorsus derogatur supremæ Deitati, qvum nec muneris Christi regii, qvoad certam administrationem, abdicatio, nec humanæ Christi naturæ subjectio tollat vel dubiam reddat divinam ejus naturam.* Et §. 286. *Admitti facilè potest, Christum regno, qvòd dicitur, mediatorio, Patri tradito, minus subjectum*

jectum fore , quâ regnum & imperium istud, imò nullatenus prorsus, quantum ad regnum illud subjectum censeri debere. quàm regnum illud cessaturum sit, ideoq; ejus respectu nullum locum habitura sit subordinatio vel subjectio. Intereà non cessabit subjectus esse Christus, etiam in summâ illâ gloriâ, ubi omnia subjecta erunt sub pedibus ejus, omnesq; potestates evacuatæ ab ipso, Patri, quâ homo est, à Patre dependens, ut anteà explicatum.

LVIII. *D. Waltherus*, in Harm Bibl. ad h. l. *Veteres hunc locum rectè exponunt 1. de Subjectionis declaratione, quia quando Christus tradet regnum DEo Patri, omnibus in augusto illo Angelorum hominumq; conspectu manifestum fiet, ipsum esse Patri subjectum, secundum humanam sc. naturam Epiphan. hæres. 69. 2. de Subjectionis continuatione. Theodor. in comment. tunc, h. e. etiam in magno illo triumpho CHRISTUS ratione humanæ naturæ erit Patri subjectus. 3. Idq; maximè de subjectione corporis mystici, ut sit sensus: tunc, cum tradiderit regnum Patri, futurum est, ut Ecclesia planè & plenè DEo sit subjecta, sublatis ex felicissimo & beatissimo illo regno omnibus culpis & pœnis, ratione quarum militans Ecclesia non videbatur illi plenè subjecta.*

LIX. *D. Salomon Glass.* Philos. S. lib. V. Tract. II. c. 3. *Subjectio, quâ Filius subjicietur Patri, non significat ullam infelicitatem & interitum, sed summam beatitudinem, quæ iis obtingit, qui DEo subjecti, pro benevolo & gloriosissimo Rege eum agnoscunt, & in lumine ejus, ut beati ejus regni subditi ambulant. Quod autem de Filii DEi subjectione h. l. dicitur, de corpore ejus mystico, credentibus & electis intelligendum, quorum gloria per κοινωνίαν, capiti Christo adscribitur, sicut & passiones credentium in hâc vitâ sibi Christus appropriat Matth. XXV. 35. Actor. IX. 4. Et huc pertinent verba quæ sequuntur: Ut sit DEus omnia in omnibus, sc. electis glorificatis, qui in Christo capite suo æternùm triumphant.*

LX. *Paraphrasta Vinar.* Er wird das Reich/welches er biß anhero mitten unter seinen Feinden in der streitenden Kirchen geführet/seinem Vater/ von welchem ers empfangen hat / wieder überantworten und hiermit öffentlich bezeigen/ das Er nach seiner Menschlichen Natur / nach welcher ihme die Macht zu herschen von Vater in der Zeit gegeben / ihm unterthänig sey / und als denn wird auch sein geistlicher Leib Gott d n HErrn völlig unterthänig seyn / weil er ohne alle wiedersetzung der Feinde / und sonderlich der Sünden/ in ihnen völlig und ruhig herschen wird.

LXI. *R. Bellarminus*, de Christo l.I.c. 16. planè sub finem. *Sed cur dicit: tunc & ipse Filius subjicietur? Num qvid tunc primum incipiet subjici Christus homo Deo Patri suo? numqvid non magis fuit subjectus, qvando fuit obediens usq; ad mortem? Resp. Illud, tunc, qvandam habere emphasin: est enim sensus; etiam tunc, in illa gloriâ erit subjectus Christus, ut homo DEO &c.*

LXII. *Gvilel. Estius* ad h.l. p. m. 398. *Superest igitur ut hanc subjectionem accipiamus juxta dispensationem carnis assumptæ: qvomodo loqvitur Hieron. l.1 Dial. adv. Pelag. c. 6. i. e. secundùm naturam ejus humanam. Qvæ & Augustini est expositio duobus loc. jam allegatis. Et lib. 3. contra Maximin. c. 18. Eademq; Latinorum ferè omnium hujus loci interpretum. Qvæ & textui qvàm optimè convenit. Hactenus enim de Christo. ut homine, Paulus disseruit, eò producta disputatione, qvod ipsi tandem omnia subjicienda sint, excepto Patre qvi subjecit ei omnia. Cui proinde & ipse, videlicet ut homo, subjectus esse debeat. Dicit autem Apostolus, tunc subjectum fore, cum subjecta fuerint ipsi omnia: non qvod interim non sit subjectus; sed qvia de illo tempore, qvo Christus jam perfectè regnabit ac dominabitur, omnibus in potestatem redactis, dubitare qvis posset, an ipse Christus Universalis Dominus cuiqvam alteri tunc subjectus futurus sit. Tale igitur est qvod dicit: Non idcircò desinet filius esse subjectus Patri, qvod subjecta sint ei omnia. Imò justissimum est, ut maneat ei subjectus, qvi ipsi omnia subjecit. Porrò subjectus erit re & confessione: qvia agnoscet & confitebitur DEUM Patrem se majorem; sicut in Evangelio dicit: Pater major me est, Johann. 14. suumq; regnum & omnia bona cum gratiarum actione Patri referet acceptm. Convenit enim hic locus cum illo superiore, ubi dixit, Christum traditurum regnum suum DEO & Patri.*

LXIII. *Fr. Junius* in Comment. Bibl. ad. h. l. *Non, qvod non anteà Patri subjectus fuerit Filius, sed qvia nondum plenè Ecclesia (qvæ ejus est corpus) perfecta est: hæc enim hîc langvet, nec tota illa gloriæ particeps, sanctorum enim mortuorum corpora, qvæ in sepulcris jacent ad resurrectionis usq; diem, gloriæ erant expertia. Cæterùm Christus ut DEus, cum Patre nos subjectos habet: ut Sacerdos nobiscum Patri subjectus est.*

LXIV. *Joh. Camero*, in Myrothec. Evang. ad h. l. *Tradere regnum Patri, & subjectum esse Patri, idem esse Apostolo, vel hinc demonstrari potest, qvod Apostolus hanc subjectionem aliqvando futuram pronunciat. Unde manifestè*

nifestò apparet, non agi hîc de ullâ essentiali subjectione Filii, qvæ nimirum ei conveniat, vel secundùm divinam, vel etiam secundùm humanam. Nam juxta illam Filius Patri non est subjectus, cùm hactenus sit æqvalis Patri: secundum hanc verò subjectus est Patri. Sed qvoniam qvamdiu Christus, qvi idem DEus est & homo, exercet hoc imperium, non apparet, qvomodo qvatenus homo Patri subjectus sit, nam dominatur jam membris suis, & hostes suos debellat, propterea tantisper non dicitur Patri subjectus: qvoniam verò cum hoc pacto defierit regnare, illud clarissimè apparebit, nulli enim erunt amplius hostes subigendi, tum demùm dicitur fore subjectus Patri.

LXV. Jam nostram quoq; subjuncturi sententiam vel qvalemcunq; : juxta superiora qværitur : I. *Qvis subjiciendus*? Resp. Hîc verò (ut ex adductis modò Scriptoribus inclaruit) bivium sese nobis offert, nisi trivium : ac qværi adeò vicissim poterat ; 1. Subjectio illa *de Christo ipso* (certè sic sonant verba textûs ipsissima) an intelligenda sit? 2. an verò de Christo mystico sive de corpore ejus mystico, h. e. *Ecclesiâ*, 3. an verò *de utroq;* ? Resp. iterata : ac sine præjudicio cujusqvam respond. nunc : 1. de Christo utiq; primariò, directè & immediatè. Trahes verò huc mox aut repetes omninò dicta de Eodem suprà §. XXXIV. Qvi enim traditurus est, idem & ille, traditione coufectâ, subjiciendus : nisi tota nos cohærentia & συΦήνεια textûs fallat : adde verba ipsissima: τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται &c. intelliges verò iterum mox secundum §. allegatum, Idem, Christus juxta naturam expressam ibidem, humanam, non divinam vel utramq; : qvanqvam qvo de pluribus statim. 2. resp. secundariò, indirectè & mediatè etiam de Ecclesia vel Christi corpore mystico, Actor. XX, 28. Tit. II, 14. 1. Petr. II, 9. Ita enim per metonymiam subjecti Christus Jesus pro Ecclesiâ sua, propter ἕνωσιν μυστικὴν & admirandam illam, de qvâ Ephes. V, 30. seqq. non uno in loco Scripturæ S. sumitur, tribuunturq; Illi hæc, qvæ corpori ejusdem mystico propriè competunt, vid. Matth. XXV, 35. & 40. Actor. IX, 4. seq. 1. Corinth. XII, 12. Gal. II, 20. Col. I. 24. Quâ in sententiâ plurimi sunt cùm Veterum, Origenes, Athanasius, Nazianzenus, Ambrosius, Augustinus, Cyrillus, Chrysostomus, Theodor. &c. tum recentiorum DD. maximè B. B. Gerhardus LL. T. IX. de extr. jud. §. 112. p. 171. & de Vit. ætern. §. 62. p. 858. Walther. in harmon. ad h. l. p. 1134. Tarnov. in Mich. c. IV. ad v. 7. p. 124. alii, Cæterùm persstent hæc valeantq; in

 sensu

ſenſu ſuo,ut dictum,ſecundario,non primario: certè NB. αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται: αὐτὸς dico,repetoq;, cui ante (in præcedentibus immediatè) ὑποταγῇ τὰ πάντα, cui ſubjecta erunt omnia: qvod, non malè notante Gv. Eſtio hîc, minimè competit in corpus Chriſti myſticum, eccleſiam,ſed caput ipſum, & unum ſolum præcisè qvidem.3.reſp. conſeqventer; adeoq; de utroq;, dicta ratione. Videndus iterùm Gerhardus, T. IX. loco dicto: qvo in duplex Chriſto tribuit corpus & perſonale & ſpirituale ſive myſticum: conf. & B. B. Hunnius, Balduinus, item Fr. Jun. in h. l.

LXVI. Porrò, *Qvæ & qvalis Subjectio illa futura?* Reſp. 1. qvantum *Caput, Chriſtum ipſum*: (1) non juxta Sabellianos & Marcionitas, teſte Ambroſio lib. 5. de fide cap. 7. aliis; Filii in Patrem refuſio qvaſi qvædam, qvâ qvidem facta filius ſit deſiturus eſſe. (2) non, juxta alios, referente Auguſtino lib. contra ſermonem Arrianor. cap. 17. & lib. 1. de Trin. cap. 8. & 10. humanæ formæ (naturæ humanæ) in divinitatem commutatio qvædam. (3) adeoq; non abdicatio naturæ ſeu divinæ ſeu humanæ. (4) non ſubjectio juxta naturam divinam (vel formam Dei, Philipp. II, 6.) qvam ſententiam Eſtius hîc p. m. 397. tribuit Chryſoſtomo, Theophylacto, Oecumenico & Ambroſiaſtro, ut loqvitur, ſecundum qvam utpote Patre non minor aut huic ſubjectus, ſed æqvalis eſt: utut vel de ſubjectione (Ordinis) vel ſubordinatione ejusdem, qvantum filiationem intelligatur. Qvalia placent & ex parte D. Brochmanno, Syſtem. Theol. Tom. 1. art. de off. Chr. cap. 8. qv. 3. p. m. 1014. (5) non ſubjectio, qvantum abdicationem omnem regni vel regii officii ſui: vid. & conf. ſuprà dicta præſert. §. XXXV. (6) nec qvantum officium mediationis, vel abdicatione, traditione regni Gratiæ: juxta præſertim Joh. Cameronem, in myrothec. evangel. ad hunc locum: qvalia diſtincta omninò ſunt, non unum idemq;, & ut diſtincta hîc omninò concipienda: qvorumq; alterum activè, alterum paſſivè, ſic dicendo, mage ſeſe habet. (7) ſed Subjectio hîc intelligenda eſt ſecundùm carnem vel naturam humanam: utut enim ſecundùm hanc qvidem datum ipſi ſit nomen ſuper omne nomen, Philipp. II, 9. ſeqq. idemq;, Chriſtus, in gradu ſummo gloriæ ſuæ & ſtatu majeſtatico ſuper omnes omninò creaturas modò ſit conſtitutus, Epheſ. I, 21. ſeqq. attamen in illo ipſo dicto ſtatu, cùm, inqvam, ſubjecta fuerint ipſi omnia, ὅταν ὑποταγῇ

ὑποταγήσεται τῷ πάντα (noster textus ipsiss: vers. 25. 26. & præsert. 27. & 28.) ut ne cui dubium suboriri possit de tanto Universaliq; Domino, an nihilominus idem & subjiciendus sit? attamen, dico, secundùm illam naturam reipsâ Deitati vel DEO ipsi minor & verè subjectus est eritq;, qvandoqvidem, qvicqvid & qvam habet majestatem & gloriam à divinitate & communicatam habet, ut alibi docetur. In hâc jam sententiâ sunt plurimi item (cæteris paribus) cùm veterum, Augustinus citatus suprà, & lib. ejusdem de Trin. cap. 8. it. lib. 3. contra Maxim: c.18. Ambrosius, lib.5. de fide c. 6. & 7. Theodoretus, Sedulius, Primasius, alii, tum è nostris, B. Balduinus, (majore ex parte) ad h. l. p. m. 799. seqq. D. D. Calovius in suis scriptis passim, A. C. Tom. II, cap. 5. &c. add: Bellarm. de Christ. lib. I, cap. 16. p. m. 118. lit. e. Gv. Estius ad h. l. p. m. 398. (8) qvo ipso tamen vicissim Divinitati Christi, imò nec duarum naturam distinctioni, addo ejusd. muneri vel officio sive mediationis sive regio nihil planè, plane decedit: salvis manentibus scil. cujuscunq; juribus & dignitatibus. (9) porrò, interim illa subjectio, dicta, non inchoativa aut inchoans est, qvasi verò à puncto primo mediationis vel incarnationis non fuisset subjectus DEO vel deitati: sed Continuativa ejud. Vid. hâc vice post alios supr. cit. Script. Sà, item Steph. Menochius, Tossan, &c. (10) Præterea, extra qvod sit realis & verè vel in sese talis hęc subjectio, erit etiã Declarativa qvodammodò (re adeò & simul confessione talis) ut in magno illo triumpho & in conspectu omnium angelorum & hominum, præcipuè electorum, qvibus talia manifesta fient, qvatenus agnoscet Idem & confitebitur tunc Deum Patrem se majorem, sicut in Evangelio expressè dicit: Pater major me est Joh. XIV. 28. adeoq; huic non sine δοξολογία omnia sua accepta referet, juxta dicta Psal. II, 6. seqq. CX, 1. seqq. videndi hîc præsertim Epiphan. hæres. 69. è nostris, D. D. Hunnius, Osiander, Franz. de Interpr. S. Walther. in harm. omnes ad hunc locum: add. item iterumq; Estius, hîc (11) vicissim verò omnia hæc extra omnem infirmitatem, servitutem, coactionem & violentiam, sed talem, qvæ liberrimæ voluntatis est, spontanea, porrò quæ concordiam infert dignitati Dei Patris, Filii & Spiritus S. convenientem, & in sacratissimo hoc imperio communi consensum & conspirationem mutuam, absolutissimam, perfectissimamq;. (12.) adeoq; tandem nullam infirmitatem, sed summam potius salutem, felicitatem & beatitudinem; qvalis

ſis nimirum obtingit & iis, qvi Deo ſubjecti in lumine ejus, ut beati ejus regni ſubditi, ambulant; cum contrà pro infeliciſſimis habendi ii ſunt, qvos Deus non pro Suis, ſed hoſtibus ſuis abjectiſſimis habet. vid. Hilar lib. XI. de Trin. Gr. Nyſſen. ad h. l. Cryſoſtom. Ambroſ. Teophil. Oecumen. add. B. D. Balduinus. D. D. Calov. Broch. II. ferè cit.

LXVII. Superpondium q: Anteqvam hinc abeamus addimus Obſervationem ex mente qvorundam Interpretum in hunc locum: qvam reperire eſt præſertim apud Theodoretũ ſuprà cit. loco §. LI. porrò Bell. Card. de Chriſto lib. 1. cap. 16 ſub finem; nec non è noſtr. D. Balduin. hîc, pag. m. 831. Notant a., inqviunt fere, Græci Interpretes: Paulum ſcribere ad Corinthios, qvi paulò ante receſſerant â fabulis Gentilium, qvæ docent Deos inter ſe pugnare ſolitos, & â Jove Filio Saturnum patrem regno pulſum. Qvoniam igitur dixerat Paulus, Chriſtum evacuaturum omnem principatum, & poteſtatem, ne putarent Corinthii juxta fabulas, â Chriſto etiam Patrem in ordinem redigendum eſſe, qvomodo Saturnus â Jove filio in ordinem redactus fuit: ideò addit onnia ſubjicienda Chriſto, præter eum, qvi ſubjecit ei omnia, & non ſolùm hoc, ſed etiam ipſum Chriſtum, etiam tunc in illo triumpho, poſtqvam tanta fecerit, ſubjectum fore ſuo patri.

LXVIII. Cœterùm II. *de Subjectiore qvantum* Chriſti corpus myſticum, h. e. *Eccleſiam*, quæ & qvalis illa futura ſit? addenda adhuc fuerint item qvædam. Reſp. ſuprà dictum fuit §. LXV. qvod per ſubjiciendum, qvanqvam in ſenſu ſecundariô, h. l. poſſit etiam intelligi Eccleſia, vel myſticum Chriſti corpus. Subjectio itaq; hæc talis fuerit: Eccleſia militans in his terris adhuc ſubjecta & ipſa qvidem eſt fuitq; DEo & Chriſto, qvanqvam videri poterat ſaltem idem ex parte, non toto, nondum plenè vel completè: (regnum diviſum:) Imminet qvippe eidem adhuc reatus culpæ & damni ſive pœnæ, dominantur etiam huic modò peccatum, caro, Satanas, & mors deniq; temporalis; auxilio itaqve opus habet adhuc contra ſimilia: abolitis verò & conſummatis hiſce, planè & plenè, unà cum capite ſuo Chriſto, Deo tunc ſubjicietur, ex militante in triumphantem, glorioſum & beatiſſimum translata ſtatum. B. Gerhardus aliter paulò hæc effert LL. Tom. IX. de Vit. ætern. §. 61. in med. ferè: Filius, inqvit, ſubjectus erit Patri in ſuis membris, cum qvibus unum corpus myſticum conſtituit. Pii in hâc vitâ ſunt ſubjecti

DEO

Deo secundùm spiritum, sed qvamdiu in ipsis caro adversus spiritum concupiscit, nondum ex integro, sed ex parte Deo subjecti sunt, ut notat Origen. homil. 7. in cap. 10. Levit. p. 138. tunc verò penitus cessabit lucta carnis adversus spiritum, ac pii plenè, integrè ac perfectè, secundum carnem & spiritum Deo erunt subjecti. In hâc vitâ piis adhuc imminet ac dominatur mors temporalis, sed tunc, qvando mors penitus abolebitur, consummata erit beata illa subjectio. Conf. & L. de extr. jud. §. 112. p. 271. Walther. in Harmon. ad h. l. p. 1134. Fr. Junius, hîc &c.

LXIX. Ex qvibus ipsis, dictis, III. facilè constabit item adeoq; *de Subjectione Christi totius* (utrinq;) & personalis & mystici, h. e. Capitis unà cum suis membris: qvando sc: Ille omnium suorum hostium Victor, traditoq; suo oecumenico regno, secum nos sub Dei imperium rediget, hoc modo subjicietq; plenè, ut adeò Regnum Dei & Christi omnibus modis & numeris sit undecunq; absolutum.

LXX. Tertiò nunc, *Cui subjiciendus* subjiciendus? Christus totus: secundùm dicta? Resp. Conf. hîc & ante omnia suprà §. xxxix. Textus noster, v. 28. τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, illi subjicienti sibi (vel potius ipsi) omnia: hoc est, DEO glorioso iterùm, toti S S. Trinitati, non exclusâ secundâ Illius personâ, Filio: juxta Johann. x, 30. *Ego & Pater* unum sumus, conf. 1. Johann. V, 7. adde: Filio item esse subjecta omnia, imò hunc & subjicere sibi omnia, Philipp. III, 21.

LXXI. Neq; verò tandem operosi vel multi erimus in refutandis & h. l. Objectionibus adversariorum. Certè, ut suprà percepimus §. XL. Photiniani Regno Christi æterno certum terminum & finem ex h. l. nostro falsò affingunt: porrò nunc adeò, etiamsi Christi subjectionem plenariam plenè & lubentes concedunt; attamen vel ideò (finem regni omnimodè statuentes) illam negant vicissim eò usq;, ad traditionem sc. ejusdem: statuentes (Smalcius, in refutat. eorum qvæ Smiglecius examini centum error. objecerat, pag. 55.) *Christum in cœlis regnantem non esse subjectum Patri, usq; ad diem judicii:* contra expressa verba textus nostri: adde. I. Corinth. xi, 3. &c. Planum.

LXXII. Restat III. inter Novissimorum novissima nostra, de qvibus hactenus & in præsenti nobis, ultimum atq; postremissimum, sic dicendo, verè omnium: nimirum, ὁ Θεὸς αὐταυτὸς, vel (verba ipsissima amanuensis

nuensis divi, D. Apostoli) τὰ πάντα ἐν πᾶσι, DEUS, nunc & tunc, *Omnia in omnibus.* Qvibus paucissimis qvidem verbis, utut plurâ & infinita contineantur, qvàm intellectus noster modò vel hîc & nunc asseqvi posiṭ: (verè adeò meritoq; repetimus id superius, 1. Corinth. XIII, 9. seqq. *Ex parte nunc cognoscimus &c. &, cernimus nunc per speculum, per ænigma &c.*) attamen & hîc qværi v. gr. poterat saltim: 1. *voce ὁ Θεὸς DEus qvid vel qvisnam intelligatur? 2. qvidnam per phrasin: τὰ πάντα ἐν πᾶσι, Omnia in omnibus?* Enimverò & hâc vice aliorum, qvà Veterum recentiorumq; audiemus primùm paucis pronunciata pieq; ab ipsis in hanc rem præmeditata.

LXXIII. Et primò qvidem *Origenes Adamantius*, Lib. III. περὶ ἀρχῶν c. 6. p. 829. ita: *Et ego qvidem arbitror, qvia qvod in omnibus omnia dicitur esse DEUS, significet etiam in singulis eum omnia esse. Per singulos autem omnia erit hoc modo, ut qvicqvid rationabilis mens expurgatâ omnium vitiorum fece atq; omni penitus abstersâ nube malitiæ, vel sentire, vel intelligere, vel cogitare potest, omnia DEus sit, nec ultra jam aliud aliqvid nisi DEum videat, DEum teneat, omnis motus sui DEus modus & mensura sit, & ita erit omnia DEus: non enim ultrà boni maliq; discretio, qvia nusqvam malum: omnia enim ei DEus, cui jam non adjacet malum: nec ultra ex arbore sciendi bonum & malum manducare concupiscet, qvi semper in bono est, & cui omnia DEus est. Sic ergò finis ad principium reparatus, & rerum exitus collatus initiis, restituet illum statum, qvem tunc habuit natura rationabilis, cum de ligno sciendi bonum & malum comedere non egebat, ut amoto omni malitiæ sensu, & ad sincerum purumq; deterso, solus qvi est unus bonus DEus hîc ei fiat omnia: cum nusqvam mors, nusqvam aculeus mortis, nusqvam omninò malum, tunc verè DEus omnia in omnibus erit.* Hactenus Origenes.

LXXIV. Porrò *S. Ambrosius*, de Fide lib. V. cap. 6. p. 139. *Cùm dicit: ut sit DEus omnia in omnibus, à DEO Patre non separat Christum: sed, & unitatem & æqvalitatem cum DEO Patre complexus est Christi, qvia nec à Patre filius separatur: & similiter sicut pater omnia in omnibus, ita omnia in omnibus & Christus.*

LXXV. *Gr. Nyssenus*, in Oratione ad h. l. *DEus est omnia in omnibus, ut qvi cuilibet est eritq; omnia: cibus, potus, indumentum, tegumentum, aër, locus, divitiæ, pulchritudo, sanitas, robur, prudentia, gloria, beatitudo, & qvic-*

& quicquid inter bona censetur, cujus eget natura, ad id quod DEum dicet, eorum quæ dicta sunt reducta significatione.

LXXVI. Hieronymus, Stridon. Episc. (anno circiter 390.) in Epist. CXLVII. ad Amandum: *Dominus atq; Salvator noster nunc Omnia non est in omnibus, sed pars in singulis: v. gr. in Salomone sapientia, in Davide bonitas; in Job patientia; in Daniele cognitio futurorum; in Petro fides, in Pinees & Paulo zelus; in Johanne virginitas, in cæteris cætera. Cùm autem rerum omnium finis advenerit, tunc omnia in omnibus erit, ut singuli Sanctorum omnes virtutes habeant, ut sit Christus totus in cunctis.*

LXXVII. *Augustinus*, Libr. I. de Trinit. cap. 10. col. 251. *Contemplabimur DEum Patrem & Filium & Spiritum S. cùm mediator DEI & hominum, homo Christus Jesus, tradiderit regnum Deo & Patri, ut jam non interpellet pro nobis mediator &c.* Et paulò post: *Cum ergò tradiderit regnum DEO & Patri, i. e. cùm credentes & viventes ex fide pro quibus nunc mediator interpellat, perduxerit ad contemplationem, cui percipiendæ suspiramus & gemimus, & transierit labor & gemitus, jam non interpellabit pro nobis, sed manifestè nobis Patrem ostendet, &c.* Et Libr. cont. Serm. Arianorum c. 37. col. 678. *Apostolus dicit, tunc Patri Filium subjectum futurum, ut sit DEus omnia, non tantùm in illius unius formâ hominis (CHRISTI) sed in omnibus, id est, ut ad habendam vitam & satiendum in bonis desiderium nostrum Natura divina sufficiat. Tunc enim Deus erit omnia in omnibus, cum præter ipsum nihil omninò habere velle cœperimus. Omnia quippe ipse nobis erit, quando ipso sufficiente nihil deerit.* Item, Sermon. XVI, de Verb. Apostol. *Quid est omnia? quicquid hîc quærebas, quicquid hîc pro magno habebas, ipse tibi erit, quicquid hîc volebas, quicquid hîc amabas manducare & bibere, ipse tibi erit cibus, ipse tibi erit potus, ipse erit tibi Sol, ipse Luna. Volebas sanitatem corporis, ipse erit tibi immortalitas.*

LXXVIII. *Theodoretus*, Cyrensis Episc. comment. in h. l. *Ejectis omnibus perturbationibus nullum deinceps peccati genus exercebitur. Ita erit deinceps DEus omnia in omnibus, cum omnes à peccatis liberati fuerint, & ad ipsum conversi ad deteriora inclinationem non admiserint.*

LXXIX. *Haymo*, Episcopus Halberstad: (Anno 850) in comment. ad h. l. *Erit DEus omnia in omnibus, quia, erit satietas eorum & lætitia, & exultatio & vita.*

LXXX. *Theophyl.* ad h.l. pag. 68. fac. b. in fin. *Ut sit DEus omnia in omnibus, h.e. ut omnia à Patre dependeant, ne duas quispiam potestates, potestatis expertes, vel citra imperium esse suspicetur, adeoq; dissectas ac divisas inter sese: quandoquidem hostes sunt sub pedibus filii, filius porrò non est seditiosus, non dissidet à patre, verùm quemadmodum par est, DEO patri subditur, obedit. Omninò autem DEus Pater erit omnia in omnibus. Nonnulli malitiæ sublationem denunciari ajunt, per hoc quod omnia sint subjecta. Quũ enim peccatum porrò non fuerit, planum est quod DEus omnia in omnibus erit, quando non amplius motibus & affectibus succubuerimus, ita ut nihil omninò DEI vel parum in nobis feramus, sed toti DEI similes, totius & solius DEI capaces erimus. Omnia sane tum nobis DEus erit, & cibus & potus & cogitatio, & indumentum & motus.*

LXXXI. *Anshelmus*, Cantuariensis in Angliâ episcopus (Anno 1081.) ad h. l. *DEus in electis erit omnia, i. e. vice rerum omnium, erit ipse nostra vita, salus, virtus, copia, gloria, honor, pax, omnia bona, finis ac satietas desideriorum nostrorum.*

LXXXII. *Dionysius Carthusianus* (Anno 1450) itidem ad h. l. *Qvicqvid enim amari possit vel appeti, habent in DEO, & DEus est causa totius beatitudinis electorum, qui nihil qværunt aut diligunt nisi DEum, & alia in DEO propter DEUM aut secundùm Deum.*

LXXXIII. *Baptista Mantuan.* (1500.) lib. 3. de patient. c. 26. *Tunc erit DEus omnia in omnibus, h. e. qvicqvid singuli desiderabunt, suppeditabit DEus, quia tantâ dulcedine mentibus nostris illabetur, ut perfectè compleatur, quod dicitur à prophetâ; Satiabor, cum apparuerit imago tua.*

LXXXIV. *B. Lutherus*, iterùm ad h. l. *Quicquid frustulatim ab omnibus creaturis nobis mendicandum est in hoc seculo, ille unus omnium bonorum nobis instar erit, nulla inopiâ unquam laboraturus. Nil tibi deficiet, Deus omnibus omnia fiet.*

LXXXV. *Paraphrasta* tandem *Vinarienses*: das Er nicht mehr durchs Wort / sondern ohne Mittel durch sich selbst in ihnen hersche / aller seiner Himlischen Güter sie theilhafftig mache / sich völlig ihnen zuerkennen gebe / und sie an Leib und Seel durch sein seligmachendes Anschauen sättige.

LXXXVI. Tandem jam, nostra item mens qvæ circa qvæsita duo superiora? *1. Voce ὁ Θεὸς, Deus quid vel qvisnam intelligatur? 2. quidnam*

per

per phrasin: τὰ πάντα ἐν πᾶσι *Omnia in omnibus?* Ad I. adeò Respond. paucissimis: I. Utut de Deo Patre (voce *DEI* h. l. personaliter vel definitivè acceptâ) primâ fronte videri poterat hæcce intelligenda. 2. exprimaturq; ipsa Patris persona exertè & nominetenus in præcedentibus, maximè verò 24. 3. Originaliter item, qvatenus à Patre existunt reliqvæ Deitatis personæ, hæc vox possit ita sumi. 4. adeoq; ad hunc, Deum Patrem rectè meritoqve omnia, tanqvam ad unum primumqve principium suum (sic dicendo) referenda sint: attamen 5. rectiùs vocab. ὁ Θεὸς *DEus* h. l. indefinitè & essentialiter sumitur, pro totâ S S. Trinitate, incluso, non excluso (sic balbutire oporteat) Verbo & Filio DEI ipso & Spiritu S. identitatis idq; ac per omnia & æqvalitatis vi suæ: Joh. X, 30. 1. Joh. V. 7. adde Philipp. III, 21.

LXXXVII. Ad II. *Qvidnam per Phrasin hanc:* τὰ πάντα ἐν πᾶσι, *Omnia in omnibus intelligatur!* Resp. repetimusq; (1) superiora, mentis nostræ nimir. imbecille. (2) quin caliginem & tenebras; 1. Corinth. II, 14. cap. XIII, 9. seqq. 2. Cor. III, 5. Ephes. II, 1. c. IV, 17. seqq. (3) Si qvid tamen dicere vel cogitare liceat (4) DEus talis, *Omnia in omnibus* nunc qvidem etiam est: in essendo, operando, imperando, &c. vid Jes. VI, 3. 1. Corinth. XII, 11, Eph. 1. 11, attamen (5) in hâc vitâ tempor. & ecclesiâ hìc militante adhuc in medioq; hostium, Diabolorum, impiorum, reproborum, videri possint hæc atq; talia (superiora) inchoativa potiùs & continuativa esse, qvàm consummata. (6) qvalia alterius & æternæ vitæ triumphantisq; ecclesiæ in capite, Christo homine (servatâ suâ semper hâc ὑπεροχῇ) & membris suis eruntpotiùs. Ubi (7) DEus *Omnia erit in omnibus*: formaliter, sic dicendo, sive *essentialiter:* αὐταυτὸς Ipse, αὐτοζῶν, αὐτέστος, ὑπέρθεος, ὑπέρθεος ὑπερουσίας ἔχων τὸ ὑπέρθεον, αὐτάρκης &c. Apocal. I. 4. 9. & II, cap. IV, 8. XI, 17. XVI, 5. XXI, 8. XXII, 13. conf. Dionys. de divin. nomin. lib. 1. cap. 1. &c. (8) *Causaliter efficienterq;*, immediateq; id, non mediatè ampliùs, ut hìc & nunc: vid. & conf. Apocal. VII, 17. cap. XXI, 22. seqq: (9) *Objectivè*, h. e. loco πάντων, Omnium, quæcunq; possunt optari aut cogitari unqvam ab homine, quantum omnes rerum, qvæ cadunt qvidem in DEum, sic dicendo, Perfectiones in Eodem. Conf. & vid. 1. Corinth. VII, 35. 1. Joh. III, 2. (10) deniq; *effectivè, fruitivè & declarativè*; quantum absentiam omnis, omnino

nò

nò mali, præsentiam verò, adessentiam, affluentiam, abundantiam & sufficientiam omnis omninò summiq; & imperscrutabilis Boni; qvod certè aliud nihil est, nisi ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι, Ille *DEUS, Omnia in omnibus: εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, benedictus in secula*, Rom. 1. 25. IX, 5. &c. Ὁ Ἀμήν: Apocal. 1. 18. III, 14.

LXXXVIII. Postremò, per ἀνακεφαλαίωσιν qvasi qvandam superiorum, huc spectantium maximè, atq; Coronidis quasi loco, *Definitionem* sive *Descriptionem* dabimus qualemcunq; (summariè) simul & semel hujus nostri Novissimorum omnium novissimi, de quo hactenus, Fidei Articuli: Est itaq;, præsertim I. Παράδοσις vel *Traditio regni Christi, mediatoris, in manus DEI Patris sui*: adde, Ὑποταγὴ item vel *Subjectio Ejusdem DEO Patri suo*: cum una conseq. (sic dicendo:) τῷ Θεῷ πάντα ἐν πᾶσι, *Omnia in omnibus*, Actus Novissimorum omnium novissimus, peculiaris & à reliqvis omninò distinctus, idemq; majestaticus & solennis, qvo CHRISTUS JESUS, Θεάνθρωπος, unicus inter DEum & homines mediator, statu Exinanitionis suæ deposito, regnoq; in his terris Gratiæ officioq; mediationis fermè absoluto mox deponendoq;, in specie antecedenterq; idem exinanitus, passus, crucifixus, mortuus & sepultus, devictis porrò adeoq; Satanâ, peccato, carne, mundo, morte & inferno, post victoriosum suum ad inferos descensum, à morte resurrectionem, ad cœlos ascensum, sedens ad dextram DEI, resuscitatis mortuis, exercito judicio extremo & universali, executioni datis reprobis atq; diabolis ad Infernum, piis & electis ad Vitam æternam, sub consummationem seculi hujus mundiq; totius, Ipse qvidem tanqvam Victor & Rex, adde qvà Homo, Gratiæ suprà notatum Regnum officiumq; oeconomicum & mediationis (quantum actum, non fructum & effectum) adeoq; abolitis Lege, evangelio, sacramentis, fide, totoq; ministerio verbi vel ecclesiastico, similibus, solenniter qvasi & in universali triumpho quodam, in conspectu omnium omninò angelorum & sanctorum vel beatorum hominum resignabit, deponet tradetq; in manus DEI, h. e. totius S. S. Trinitatis, sese secundùm Divinitatem non excluso: porrò II. Subjectis Huic (S. Triadi) adeoq; & sese secundum carnem vel humanam naturam (interim citra omnem læsionem Divinitatis, unionis & communionis hypostaticæ vel duarum naturarum, extra omnem item infirmitatem, servitutem, coactionem & violentiam

am, potiùs ad mutuum perfectissimumq; consensum & concordiam, dignitati totius S. S. Triadis convenientem, omnem deniq; ac summam felicitatem & beatitudinem) & porrò corpore item mystico suo, Ecclesiâ totâ triumphante, singulisq; ejusdem membris & electis, eodem, suprà ferè dicto, modo, ad statum perfectissimum, absolutissimum & beatissimum, DEI perpetuam, claram & plenariam visionem, fruitioonem, nec non una cum DEO in posterum communionem gloriosam & æternam. Quâ ratione tandem III. Deus, S. S. tota Trinitas, erit τὰ πάντα ἐν πᾶσι, Omnia in omnibus: essentialiter (in essendo) causaliter efficienterq; (in operando, imperando &c.) objectivè, effectivè, fruitivè, declarativè, &c. Ὁ Θεὸς, Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι, εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὁ Ἀμήν. Ἀμήν. Ναὶ, ἔρχου Κύριε Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Vacui ob fugam & rei affinitatem, Μελέτημα subseq. adscripsisse juvabit Gvil. Alardi, Decad. VII. Od. 1.

Certa ibi est qvies;
Qvieta ibi est securitas;
Secura ibi est tranqvillitas;
Tranqvilla ibi est felicitas;
Felix ibi est svavitas;
Svavis ibi est jucunditas:
Jucunda ibi est serenitas;
Serena ibi est solennitas;
Solennis ibi est festivitas;
Festiva ibi est æternitas;
Ibi nec est defectio;
Sed optima est refectio.
Ibi nec est deformitas,
Sed omnium conformitas.
Ibi nec iniqvitas,
Sed una semper æqvitas.
Ibi nec ignorantia,
Sed omnium scientia.
Ibi nec indigentia,
Sed omnium affluentia,
Ibi nec est crudelitas,
Amica sed fidelitas.
Ibi nec est fugacitas,
Aevi sed est perennitas.
Ibi nec est rapacitas,
Sed est optima largitas.
Ibi nec est malignitas.
Sed summa ibi est benignitas,

Ibi

Ibi nec eſt moleſtia,
Ibi nec eſt anguſtia.
Ibi nec eſt corruptio,
Ibi nec eſt deſtructio.
Ibi nec eſt inanitas,
Ibi nec eſt immanitas.
Ibi nec eſt impuritas,
Ibi nec eſt obſcuritas.
Ibi nec ulla duritas,
Ibi nec imbecillitas,
Ibi nec eſt acerbitas,
Sed expedita fauſtitas,
Et præparata dignitas,
Et imputata ſanctitas,
Et abſoluta caſtitas,
Amica liberalitas,
Et absq; nube amœnitas,
Et absq; nocte claritas,
Et absq; felle charitas,
Et absq; labe puritas,
Et absq; lite veritas,
Et absq; peſte ſanitas,
Et absq; fine hæreditas,
Et absq; morte æternitas.
Ibi beata Trinitas,
In unitate, Numine
Triuno adimplet omnia.

Ave Pater, Rex, Creator:
Ave Fili, Lux, Servator:
Ave Pax & Charitas!
Ave Simplex, ave Trine,
Ave regnans ſine fine,
Una ſimplex Trinitas!
Amen!